

İDARE

Dahiliye vekâletinin aylık mecmuası

Yıl 9

Mayıs 1936

Sayı 98

RESMÎ KISIM

Tayinler

Vekâlet emrine alınanlar

936 yılı Nisan ayı içinde takdir edilenler

1/4/936 tarihinden 1/5/936 tarihine kadar işi biten tekaüt

ve yetim aylıkları

Kanunlar

Talimatnameler

Tamimler

Aramızdan ayrılanlar

GAYRI RESMÎ KISIM

İdarî ve Adlî Otoriteler tefrikine ait

Prensibin müeyyideleri (Mabâit)

İbrahim Âli Erberk

Gazetecilik ve Matbaacılık T. A. S.

1936

Resmi Kısım

TAYİNLER
SEFERBERLİK MÜDÜRÜ

No. 12126

Açık olan Seferberlik Müdürlüğüne Eski Emniyet Müfettişlerinden Hüsameddinin tayini tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

17/4/936

MÜLKIYE MÜFETTİŞİ

No. 12151

Açık olan üçüncü sınıf mülkiye müfettişliğine Posta ve telgraf umum müdürlüğü muamelât ve zat işleri müdürü Saimin tayini tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

27/4/936

KAYMAKAMLAR

No. 12098

Açık olan Torbalı kaymakamlığına eski Tefenni kaymaka-

mı Halidin, Çine kaymakamlığına eski Çatalca kaymakamı: Cevdetin, Akhisar kaymakamlığına Trakya umumî müfettişliği yazı işleri müdürü Halilin; Tefenni kaymakamlığına Antalya maiyet memuru mülkiye mezunlarından Bedrinin, İnegöl kaymakamlığına Şebinkarahisar kaymakamı Ahmet Bahanın; Şebinkarahisar kaymakamlığına eski Ardahan kaymakamı Nurinin, Beşiri kaymakamlığına eski Eleşkirt kaymakamı Rahminim Küre kaymakamlığına Dört Yol kaymakamı Abdürrahmanın naklen ve yeniden tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

1/4/936

No. 12148

Açık olan Pervari kaymakamlığına Feke kaymakamı İsmail Hakkının, Feke kaymakamlığına Osmaniye kaymakamı Gafurun, Osmaniye kaymakamlığına Ceyhan kaymakamı Celâlin, Ceyhan kaymakamlığına Çumra kaymakamı Nureddinin, Çumra kaymakamlığına Küçük Kuyu nahiyesi müdürü mülkiye mezunlarından staj müddetini ikmal eden Harazanın, Dört Yol kaymakamlığına Erzin nahiyesi müdürü hukuk mezunlarından staj müddetini bitirmiş olan Adilin, Mecitözü kaymakamlığına Sındıran nahiyesi müdürü hukuk mezunlarından staj müddetini bitirmiş olan Sadık Sıtkının, Silivri kaymakamlığına Genç kaymakamı Hayrinin, Genç kaymakamlığına Başvıran nahiyesi müdürü hukuk mezunlarından staj müddetini ikmal eden İzzettinin, Şavşat kaymakamlığına eski Kulş kaymakamı Hüseyinin naklen ve yeniden tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

25/4/936

MEKTUPÇULAR

No. 12096

Açık olan Gaziantep mektupçuluğuna Diyarbekir mektupçusu Vehbinin, Diyarbekir mektupçuluğuna Orhaneli kaymakamı Nazımın, Çoruh mektupçuluğuna eski Artvin kaymakamı Hüsnünün, Hakkâri mektupçuluğuna Mahmutbey nahiyesi müdürü eski tahrirat müdürlerinden Ağâhın, Maraş mektupçuluğuna Elâziz mektupçusu Şefiğın, Elâziz mektupçuluğuna Maraş mektupçusu Mithatın, naklen ve yeniden tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

1/4/936

TAKDİRLER

936 yılı Nisan ayı içinde

VALİLER

Balıkesir valisi Salim
Gündoğan:

Sıhhat işlerine ehemmiyet vererek şehire su getirmek ve şehir içinde iki dereden birinin üzerini kapayarak diğerinin de kapanmasına teşebbüs etmek, asrı bir mezarlık tesis, fırınları makineleştirerek ekme evsafım ıslah etmek suretiyle halkın sıhhatine yarıyacak icraatta bulunmak ve Kızılay cemiyetine çok alâka göstermek suretiyle yaptığı işler 28/11/935 tarihinde Sıhhat ve İç. M. Vekâletince takdir edilmiştir.

Zonguldak valisi HalitAksoy

İnhisarlar mamûlâtının sürümünü ve binnetice Devlet gelirini arttırmak ve kaçakçılığı önlemek yolunda gösterdiği çalışmadan ötürü Gümrük ve İnhisarlar Vekâletince takdir edilmiştir.

KAYMAKAMLAR

Karacasu kaymakamı Şefik Işık: Çiftlik köyünde köylü tarafından yapılan karakol binasının tamamlanmasında gösterilen gayretten ötürü Vilâyetçe takdir edilmiştir.

Bayramiç kaymakamı Ali Çıtakoğlu Kazaya ait nakil vasıtaları, seferberlik işlerinin talimat ve emirlere uygun ve pürüzsüz olduğu görüldüğünden vilâyetçe takdirname ile taltif edilmiştir.

VEKÂLET EMRİNE ALINANLAR

No. 12147

Görülen İdarî lüzum üzerine Ilgaz kaymakamı Sıtkı Uluğun vekâlet emrine alınması tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

25/4/936

No. 12158

Görülen idari lüzuma binaen Midyat kaymakamı Rıfat Kökelin vekâlet emrine alınması tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

1/5/936

EMEKLİ VE ÖKSÜZ AYLIKLARI

**1/4/936 dan 1/5/936 ya kadar İç Bakanlığınca işi biten
emekli ve öksüz aylıkları:**

<u>Memuriyeti ve ismi</u>	<u>Nev'i tahsis</u>
Destek nahiyesi müdürü Hâmit Gürkan	Tekaüt
İstanbul Belediyesi I nci D. sertabibi Rıfat Hüsnü	Eytam
Lâpseki kaymakamı Necati Aytun	„
Isparta Hususî muhasebe müdürü Necip Güler	Tekaüt
Çavuş nahiyesi müdürü Hüsnü Atalay	Eytam
Cizre kaymakamlığından mütekait Halil Sami	„
Kırka nahiyesi müdürü Şükrü Yurtaydın	Tekaüt
Adalar dairesi Z. B. memurluğundan mütekait Mehmet Kâzım	Eytam
Fatih dairesi eski kavası Mustafa	„
Savur kazası hususî muhasebe tahsildarı Sait	„
Adana umuru hukukiye başkâtibi Ragıp	“
İstanbul iskân memurluğundan vekâlet emrinde Raşit	Tekaüt
İnönü nahiyesi müdürlüğünden mütekait Hüsamettin	Eytam
Anamur hususî muhasebe tahsildarı Ülfet Osman	„
Aydın eski iskân memuru İlhami Uğur	Tekaüt
Mutki nüfus memuru Ramazan	Eytam
Emir Alem nahiyesi müdürü Rıfat Adaş	Tekaüt
Azdavay nahiyesi müdürü Mithat Ürgen	„
Tımar nahiyesi eski müdürü Reşit	„

Çavuş nahiyesi müdürlüğünden mütekait Mustafa Necmettin	Eytam
Gebze hususî muhasebe tahsildarı Yunus	”
Burdur hususî muhasebe tahsildarlığından mütekait Mehmet Sadık	”
İmroz kaymakamlığından mütekait Hayri	”
Zara nüfus memurluğundan mütekait Mehmet Nuri	”

KANUNLAR

Arttırma, eksiltme ve ihale hakkındaki 2490 sayılı kanunun 68 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun

Kanun No: 2931

Kabul tarihi: 3/4/1936

Madde 1 — 2490 sayılı Arttırma, Eksiltme ve İhale Kanununun 68 inci maddesine aşağıda yazılı fıkra eklenmiştir:

Belediyelere ait arttırma, eksiltme ve ihale bu kanunun hükümleri içinde doğrudan doğruya belediye encümenlerince yapılır.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

7/4/1936

2490 numaralı kanun 2723 sayılı Resmî Gazetededir.

Mütehassıs tabipler, kimyagerler ve sair sıhhiye memurlarının vesika, ruhsatname ve şehadetnameleri tescil harçlarile para ile hasta bakan hususî hastanelerin açılma ruhsatnameleri harçları hakkında kanun

Kanun No: 2935

Kabul tarihi: 3/4/1936

Madde 1 — Asistanlık müddetini bitirerek mütehassıs

olan veya jüri heyetlerince mütehasşıs olarak kabul edilen tabiplerle kimyagerlerin ihtisas vesikalarından, küçük sıhhat memurları mekteplerinden çıkanlara verilen şahadetnamelerden, ebelere ve sünnetçilere verilen ruhsatnamelerden ve para ile hasta bakan hususî hastanelerin açılması için verilen ruhsatnamelerden bağılı cetveldeki tescil harçları alınır.

Madde 2 — Birinci maddede yazdı meslek ve san'at erbabından vesika, şahadetname ve ruhsatnamelerini kaybedenlere yeniden verilen bu kabil vesikalar bağılı cetveldeki harçların yarısına tâbidir. Ruhsatnamesini kaybeden dişçilere yeniden verilen ruhsatnamelerden 10 lira harç alınır.

Madde 3 — Bu kanun hükümleri neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanun hükümlerini icraya Maliye ve Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekilleri memurdur.

7/4/1936

Cetvel

Lira

Tıp Fakültesinden ve Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekilliğinin kabul ve ilân ettiği hastanelerle müessesatından ihtisas vesikası alan tabip ve kimyagerlerden ve teşkil olunan jürice ihtisas ve sınıfları tasdik olunan doktor ve kimyagerlerden:

20	Birinci sınıf ihtisas vesikası harcı.
10	İkinci sınıf ihtisas vesikası harcı.
2	Sıhhat memurları mektebinden şahadetname alan küçük sıhhat memurlarının şahadetnamelerinden.
1	Ebeler ve sünnetçilerin ruhsatnamelerinden.

Para ile hasta bakan hususî hastanelerden açılma ruhsatnamesi harcı:

- 20 Yirmi yataklıya kadar olanlardan.
40 Yirmiden ziyade yatağı olanlardan.

—————

**Askerî ve Mülkî Tekaüt Kanununun bazı maddelerinin,
tadiline ve bazı maddelerine fıkra eklenmesine dair kanun**

Kanun No: 2936

Kabul tarihi: 6/4/1936

Madde 1 — 1683 sayılı Askerî ve Mülkî Tekaüd Kanununun 3 üncü maddesinin mülkî memurlar hakkındaki kısmına aşağıdaki yazılı fıkra eklenmiştir:

(F) Yapılacak nizamname mucibince sicilleri üzerine.

Madde 2 — 1683 sayılı kanunun 7 nci maddesine aşağıda yazılı fıkra eklenmiştir:

Zabitlerle askerî ve mülkî memurlardan ahlâk noktasından hükmen veya nizamnamesi mucibince sicillen tekaüt edilenler devlet, hususî idare ve belediye hizmetlerinde ve hususî kanunlarla teşkil edilen veya sermayesinin en az yarısı devlete ait olan banka ve müesseselerde ve menafii umumiyeye hadim cemiyetlerde istihdam edilmezler ve haklarında 1076 numaralı kanunun 23 üncü maddesi hükmüne göre muamele yapılır.

Madde 3 — 1683 sayılı kanunun 13 üncü maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Zabitlerle askerî memurlardan hükmen veya sicillen tekaüde sevk edilenlerin hizmet müddetleri 15 sene veya daha fazla olursa bu müddet nispetinde tekaüd maaşına müstahak olurlar. Bu gibilerin hizmet müddeti 15 seneden

aşağı ise beher hizmet senesi için birer aylık hesabı ile son aldıkları maaşın emsali hasılı defaten verilerek alâkaları kesilir.

Mülkî memurlardan sicillen veya Memurin Kanununun. 77 nci veya 2919 sayılı kanunun 3 üncü maddeleri mucibince tekaüde sevkedilenler hakkında bu kanunun 26 nci maddesi hükümleri tatbik olunur.

Madde 4 — 1683 sayılı kanunun 58 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Bilfiil “30” sene ve daha ziyade hizmet ifa edenlere tekaüt oldukları zaman almakta buldukları maaşlarının emsali hasılının bir seneliği ikramiye olarak verilir. 30 sene ve daha ziyade bilfiil hizmet edip te tekaüt olmadan ölenlerin müstahak oldukları ikramiyeler kanunî mirasçılara verilir.

Madde 5 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 6 — Bu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

8/4/936

Askerî ve Mülkî Tekaüd Kanununa ek kanun

Kanun No: 2941

Kabul tarihi: 13/4/1936

Madde 1 — 1683 sayılı Askerî ve Mülkî Tekaüd Kanununun 23 üncü maddesine aşağıda yazdı fıkralar eklenmiştir:

A - Mesleki memuriyet olup mebusluğa seçilenlerden gerek meb'us olmazdan evvel ve gerek meb'usluğu sırasında tekaüt müddetini dolduranlara tahsis olunacak tekaüd maaşının hesabında (125) lira aslî maaş esas tutulur. Bunlardan mebus olmazdan evvel veya mebusluktan ayrıldıktan sonra

buldukları memuriyet dolayısıyla istihkak kesbettikleri tekaüt maaşı miktarı bu haddi müteceviz bulunanlara memuriyetleri maaşı üzerinden tekaüd maaşı tahsis olunur.

B - Mesleki memuriyet olup tekaüd müddetini doldurmadan mebusluktan ayrılanlar tekrar memuriyete tayin oldukları takdirde haklarında 1683 sayılı kanununun 6 ncı maddesi hükmü tatbik olunur ve memuriyete tayin olunmayanların kendileri veya yetimleri haklarında hizmet müddetlerine göre (125) lira aslı maaş esas tutularak yine mezkûr kanunun hükümleri dairesinde muamele yapılır.

Madde 2 — Mesleki memuriyet olup birinci ve ikinci Büyük Millet Meclisi azalıklarında bulunmuş olanlara - bilâhare memuriyet kabul etmiş olsun olmasın - tahsis olunacak tekaüd maaşının hesabında (125) lira esas tutulur. Ancak bunlar birinci maddenin (A) fıkrasının son bendi mucibince müktesep hakları mahfuzdur.

Madde 3 — 788 sayılı Memurin Kanununun 73 üncü maddesi kaldırılmıştır.

Madde 4 — Mesleki memuriyet olan mebuslara veya bunların yetimlerine bu kanunun neşrinden evvel tahsis edilmiş olan tekaüd ve yetim maaşlarının verilmesine devam olunur.

Madde 5 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 6 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

14/4/1936

1683 numaralı kanun 1517,
788 „ „ 336 sayılı Resmî Gazetededir.

**Askerî ve Mülkî Tekaüd Kanununun Tahlisiye
Umum Müdürlüğü memurlarına dahi teşmili
halkındaki 9/12/1933 tarih ve 2348
sayılı kanuna ek kanun**

Kanun No: 2945

Kabul tarihi: 15/4/1936

Madde 1 — 1683 sayılı Askerî ve Mülkî Tekaüd Kanununun Tahlisiye Umum Müdürlüğü memurlarına dahi teşmili hakkındaki 9/12/1933 tarih ve 2348 sayılı kanunun meriyete girdiği tarihten evvel ve sonra tahlisiye idaresinin aylıklı memur ve müstahdemlerde ailesi efradına eski hükümlere göre tahsis edilmiş ve edilecek olan tekaüd, eytam ve eramil maaşları ve tahsisatı fevkalâdeleri hakkında da 1683 sayılı kanunun 50 ve 69 uncu maddeleri hükümleri tatbik olunur.

Ancak yaşları 25 i müteceviz bulunan kız çocuklara muhassas maaş ve tahsisatı fevkalâdeleri mecmuunun iki seneliği defaten verilerek alâkaları kesilir.

Madde 2 — Bu kanun 1 Haziran 1936 tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya İktisat Vekili memurdur.

21/1/1936

1683 numaralı kanun 1517,
2348 „ „ 2581 sayılı Resmî Gazetededir.

Vakıf malların taksitle satılması ve kiraya verilmesi ve satış paralarının kullanılması ve emaneten idare edilen mülhak vakıflardan idare ve tahsil masrafı alınması hakkında kanun

Kanun No. 2950

Kabul tarihi: 20/4/1936

Madde 1 — 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 10 ve 12 nci maddelerinde yazılı hayrat vakıflar ile mazbut ve mülhak vakıflara ait akar ve topraklardan kıymetleri (2000) liradan fazla olanları, bedeli azamî beş senede alınmak üzere taksitle de satılabilir. Bu takdirde satılan mal, bedeli tamamen ödeninceye kadar evkaf lehine birinci derece ve sırada ipotek gösterilir.

Satış paralarından 10 uncu maddeye ait olanları (Hayrat Vakıflar satış bedeli) ve 12 inci maddeye ait olanları da (Mazbut ve mülhak vakıflara ait akar ve topraklar satış bedeli) adlariile Vakıflar Umum Müdürlüğü bütçesinin varidat kısmında açılacak hususî fasıllara irat ve aynı zamanda masraf kısmında açılacak hususî fasıllara da tahsisat kaydolunur.

Eski hükümlere göre satılan bu kabil vakıf mallar bedelinden 1935 malî yılı nihayetine kadar sarfedilmeyen paralar da nevelerine göre bu fasıllara ilâve edilir.

Bu tahsisatın yılı içinde sarfolunmayan kısmı ertesi yıl bütçesine devredilir.

Madde 2 — Mazbut ve mülhak vakıflara ait satış bedelinden (200.000) lirasının (Hayrat vakıflar satış bedeli) faslına naklile abidatın esaslı tamirlerinde sarfına umum müdürlük mezundur.

Şu kadar ki, bu para tamamen ödeninceye kadar hayrat vakıflar satışından elde edilecek paralar (Mazbut ve mülhak vakıflara ait akar ve topraklar satış bedeli) faslına irat kaydolunur.

Madde 3 — 2762 sayılı Vakıflar Kanununun hükümleri mucibince Vakıflar Umum Müdürlüğü tarafından niyabeten idare edilecek Mülhak Vakıfların emaneten idare edildiği müddet zarfındaki tahsisatından yüzde on idare ve tahsil masrafı alınarak Umum Müdürlükçe irat kaydolunur.

Madde 4 — Vakıf akar ve arazinin ve mahsullerinin ne suretle kiraya verileceği ve idare olunacağı hakkındaki 8 Mart 1934 tarih ve 2387 sayılı kanuna müsteniden yapılmış olan nizamname hükmünün eskisi gibi tatbikına devam olunur.

Vakıf akar ve arazinin en çok on seneye kadar müddetle taliplerine icarına Vakıflar Umum Müdürü mezundur.

Madde 5 — Bu kanun 1 Haziran 1936 tarihinden muteberdir.

Madde 6 — Bu kanunun hükümlerini icraya Başvekil memurdur.

22/4/1936

2387 numaralı kanun 2652

2/680 numaralı nizamname 2709

2/1121 numaralı nizamnameye muvakkat bir madde ilâvesi 2784

2762 numaralı Vakıflar Kanunu 3027 sayılı Resmî Gazetededir.

Yunus balıklarının ve bunlardan çıkarılan balıkyağlarının av vergisinden istisnasına dair kanun

Kanun No. 2956

Kabul tarihi: 24/4/1936

Madde 1 — Türkiye kara sularında avlanan yunus balıklarından ve bunlardan çıkarılan balıkyağlarından av vergisi alınmaz.

Madde 2 — 18 sefer 1299 tarihli Zabıtai Saydiye Nizamname sil e bunu tadil eden kanunların bu hükme muhalif olan hükümleri kaldırılmıştır.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

27/4/1936

Zabıtai Saydiye Nizamnamesi T. 1. zeyli düstur S. 122 dedir:

2395 sayılı Kazanç Vergisi Kanununa ek kanun

Kanun No: 2957

Kabul tarihi: 24/4/1936

Madde 1 — Türkiyede yerleşmiş olmyan ecnebi müesseselerle hükümet arasında 2395 sayılı Kazanç Vergisi Kanununun mer'iyeti tarihinden evvel yapılmış mukaveleler mucibince ifa olunan taahhüt bedellerinden kazanç vergisi kesilmez.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükmünü icraya Adliye, Dahiliye, Maliye ve İktisat Vekilleri memurdur.

27/4/1936

2395 numaralı kanun 2662 sayılı Resmî Gazetededir.

TALİMATNAMELER

Türk ticaret gemilerinde bulunması icap eden can kurtaran vasıtalarile alınması muktazi cankurtaran tedbirleri hakkında talimatname

Madde 1 — Türk ticaret gemileri, can kurtarma vasıta ve tertibatı bakımından alttaki şartlara uygun olacaktır. Toplu asker ve göçmen taşıyan gemiler bu talimatnameye tabi değildir.

BİRİNCİ FASIL

Tarifler

Madde 2 — Bu talimatnameye göre, “yolcu gemisi,, on iki ve daha fazla yolcu taşımak üzere tertip olunmuş gemi demektir. Kaptan, gemi adamları, gemi sahibi ve ailesi efradile hizmetçilerinden maada gemide mevcut her şahıs yolcu addolunur. 12 den az yolcu taşımak üzere tertip olunmuş veya yalnız yük taşıyan veya, bu talimatnamede hakkında ayrıca hüküm bulunmayan bütün gemiler yük gemisi itibar olunur.

Denizde kurtarılan veya sair mücbir sebeplerle gemiye alınan adamlar yüzünden geminin yolcu miktarı on ikiden fazlaya çıkarsa, bu hal o geminin yolcu gemisi vasfını almasına sebep teşkil etmez.

Madde 3 — Bu talimatnamede geçen (can kurtarma vasıtaları) tabiri, cinsleri üçüncü fasılda anlatılan cankurtaran filika, sal, simit, yelek ve aletlerini murat eder.

Madde 4 — Bu talimatnamede geçen (can kurtarma âlet-

leri) sözü cinsi üçüncü fasılda yazılı kabili sebih sandalya, kanepeler ve bu gibi âletleri murat eder.

İKİNCİ FASIL

Can kurtarma vasıtalarının sayısı

Madde 5 — Yurt dışı açık deniz yolculuklarında çalışan yolcu gemileri aşağıdaki cankurtaran vasıtalarile donanır.

- a) Taşımaya izin verilen bütün yolcu ve gemi adamlarını alabilecek hacimde cankurtaran filikası.
- b) Taşımaya izin verilen yolcu ve gemi adamları için adam başına birer can yeleği ve bunlara ilâveten yolcu ve gemi adamları tutarının % 25 i derecesinde yedek can yeleği.
- c) 12 inci maddede yazılı cetvele göre can simidi.

Yurt dışı büyük kıyı deniz yolculuğunda çalışan yolcu gemileri B fıkrası müstesna olmak üzere A ve C fıkraları hükmüne aynen tâbidir. Ancak bu gemilerde yedek can yeleği-miktarı % 25 yerine % 10 dur.

Madde 6 — Yurt uzun kıyı deniz yolculuğunda çalışan, - omurgaları 1/7/1931 den sonra atılmış veya bu günden sonra yolcu gemisine çevrilmiş 700 (dahil) gros tonilâtodan büyük yolcu gemilerile yurt kısa kıyı deniz yolculuğunda çalışan boyları 30 (hariç) metreden uzun aynı evsiftaki bütün yolcu gemileri beşinci maddeye göre donanırlarsa da bunlar sözü geçen maddenin B fıkrasında yazılı yedek can yeleği kaydına tâbi değildirlirler.

Madde 7 — Yurt uzun kıyı deniz yolculuklarında çalışan omurgaları 1/7/1931 den evvel atılmış veya bugünden evvel yolcu gemisine çevrilmiş 700 (dahil) gros tonilâtosundan "büyük yolcu gemileri aşağıdaki gibi donanırlar.

a) Taşıyacakları yolcu ve gemi adamlarının % 75 ini alabilecek hacimde cankurtaran filikası ve % 25 ini kurtarabilecek kadar sal.

b) Taşıyacakları her yolcu ve gemi adamı için birer can yeleşli.

c) 12 inci maddede yazılı miktarda can simidi.

Madde 8 — Yurt kısa kıyı deniz yolculuğunda çalışan boyları 30 (hariç) metreden uzun ve omurgaları 1/7/1931 den evvel konmuş veya bu tarihten evvel yolcu gemisine çevrilmiş bütün yolcu gemileri:

a) Taşıyacakları bütün yolcu ve gemi adamlarına % 60 ını alabilecek hacimde can kurtarma filikası ve % 40 ını kurtarabilecek kadar sal.

b) Taşıyacakları her yolcu ve gemi adamı için birer can yeleşli.

c) 12 inci maddede yazılı sayıda can simidi bulundurmağa mecburdurlar.

Madde 9 — Liman içi, göl ve nehir yolculuklarından başka bütün deniz yolculuklarında çalışan boyları 30 (hariç) metreden uzun yük gemileri aynen 6 inci maddedeki gibi donanırlar.

Ancak bu gemilerde cankurtaran filikası sayısı her bordada bir taneden aşığı olamaz.

Madde 10 — Yurt kısa kıyı deniz yolculuğunda çalışan ve boyları 30 (dahil) metreden kısa olan yolcu gemileri aşığıdaki can kurtarma vasıtaları ile donanır.

a) Taşıyacakları her yolcu ve gemi adamı için birer can yeleşli.

b) Taşıyacakları yolcu ve gemi adamlarının % 60 ını kurtarabilecek kadar cankurtaran filikası ve âleti (cankurtaran filikası bulundurabilecek kapasitede olanların bulunduracakları can kurtarma filikası hacmi % 60 miktarını dol-

durmazsa, geri kalan miktar cankurtaran âlet ve simitlerde doldurulur.)

Şu kadar var ki boyu 20 m. ve daha aşağı olan yolcu gemilerinde cankurtaran filikası bulundurmamak mecburî değildir.

c) Ayrıca aşağıdaki cetvel mucibince cankurtaran simidi:

Tescil tulü metre	Cankurtaran simidi sayısı
10 m. den az	2
11 — 20	6
21 — 30	10

Madde 11 — Liman içi, göl ve nehir yolculuklarında çalışan alelûmum ve bu yolculuklardan başka bütün deniz yolculuklarında çalışan boyları 30 (dahil) metreden kısa yük gemileri aşağıdaki cankurtaran vasıtaları ile donanır:

a) Taşıdıkları insanların her birine bir can yeğli.

b) Taşıdıkları insanları kurtarabilecek kadar can simidi.

Madde 12 — Liman içi, göl ve nehir yollarından başka diğer deniz yolculuklarında çalışan ve boyları 30 (hariç) metreden uzun olan her yolcu ve yük gemisinde aşağıda yazılı cetvelde gösterildiği kadar can simidi bulunur.

Tescil tulü M.	Can simidi en az sayısı
31—60	8
61—122	12
123—182	18
183—243	24
244 ve daha uzun	30

Madde 13 — Liman içi, göl ve nehir yolculuklarında çalışan boyları 30 (hariç) metreden uzun yolcu gemileri aşağı-

daki can kurtaran vasıtaları ile donanır.

a) Sancak ve iskele metaforalarında birer âdi filika,
b) Taşıdıkları yolcu ve gemi adamlarının beheri için birer ve ayrıca yolcu ve gemi adamları tutarının % 10 una yetecek kadar yedek can yeleşği,

c) Taşıdıkları yolcu ve gemi adamlarının % 20 sini kurtaracak kadar sal veya cankurtaran aleti (taşıyamayacakları can kurtarma aletleri yerine aynı sayıda insan kurtarabilecek kadar can simidi bulundururlar).

d) En az on can simidi (C fıkrasının sonundaki hükme göre can simidi taşıyanlar bu fıkra hükmüne tâbi değildir)

Madde 14 — Liman içi, göl ve nehir yolculuklarında çalışan ve boyları 30 (dahil) metreden kısa olan yolcu gemileri 13 üncü maddenin B ve C fıkraları ile 10 uncu maddenin C fıkrasına göre donanırlarsa da 13 üncü maddenin B fıkrasında yazdı yedek can yeleşği kaydına tâbi değildirler.

Haliç mintakasının hususiyetine binaen burada çalışan bilûmum yolcu gemileri, boyları ne olursa olsun, yalnız 10 adet cankurtaran simidi ve taşıdıkları her yolcu ve gemi adamı başına bir can yeleşği ile donanırlar.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Can kurtarma vasıtalarının teknik vasıfları

a) Cankurtaran filikaları

Madde 15 — Cankurtaran filikaları iki cinstir:

- Yalnız iş sephiyeli ütü açık filikalalar,
- İç ve dış sephiyeli üstü açık filikalalar.

Madde 16 — Yüzebilmesi için kullanmazdan evvel teknesinin mühim kısımları hazırlanmak icap eden veya 3,5 mik'ap metre hacminden ufak olan veya tam mürettep ve âletle-

rile 20.300 kilodan ağır olan veya 100 kişiden fazla olan filikaların kullanılması yasaktır.

-Madde 17 — Cankurtaran filikalarının ağız kuşağı çalımı boylarının en az % 4 ü kadar olacaktır.

Madde 18 — Cankurtaran filikalarının sephiye tertibatı aşağıdaki gibidir:

1 — Yalnız iç sephiyeli cankurtaran filikalarının sephiye tertibatı hacmi mecmuu, filika hacminin en az % 10 una tekabül edecek ve su geçirmez hava sandıklarile temin olunacaktır.

2 — İç ve dış sephiyeli cankurtaran filikalarının iç sephiye tertibatı hacmi mecmuu, filika hacminin en az % 7.5 una tekabül edecek ve su sızdırmaz hava sandıklarile temin edilecektir. Bu gibi filikaların dış sephiyesi hava ile temin ediliyorsa, sephiye hacmi, filika hacminin % 3.5 undan ve mantarla temin ediliyorsa, filika hacminin % 3.3 ünden aşağı olamaz.

3 — Dış sephiye tertibatında hava sandığı veya mantardan gayri maddeler ve hava sephiyeli filikalarda, kullanmadan önce hava ile şişirilmesi lâzım gelen sephiye tertibatı kullanılamaz.

Madde 19 — Madenî filikaların sephiye tertibatı tahta filikalarinki gibi yapılacaksa da, sephiye hacmi, aynı hacimdeki tahta filikadan beklenen sephiyeyi temin edebilecek kadar, mütenasiben arttılacaktır.

Madde 20 — Can kurtarma filikaları ve sephiye tertibatının yapılış tarzı ve malzemesi İktisat Vekâletinin bu iş için ayrıca hazırlıyacağı talimatname ile tesbit edilir.

Madde 21 — Gemilerin cankurtaran filikaları arasında bulunacak motörlü tekneler aşağıdaki ana şartlara uygun olacaktır:

1 — Cankurtaran filikası evsafında olacaktır.

2 — Maimahrukat tankları daima dolu bulunacak ve buldan başka gemide de motörlü filikayı en az yüz mil seyrettirecek miktarda yedek maimahruk bulunacaktır.

3 — Motor ve teferruatı hava tesirlerine karşı münasip malzemedan yapılmış kapele muşambalarla örtülerek muhafaza edilecektir. Motörün geri çalışması için şanjımanı bulunacaktır.

4 — Motörlü filikanın sakın suda en az sür'ati altı deniz mili olacaktır.

5 — Motörlü filika her zaman çalışmağa hazır bulunacaktır.

Madde 22 — Cankurtaran filikaları Stiring (Simpson) kaidesine göre ölçülür. Aynı doğrulukla netice veren diğer kaidelerin tatbikına İktisat Vekâleti izin verebilir.

Filikanın ana ölçülerde 0,6 emsalinin hasılı zarbindan doğan hacim de muteberse de, bu türlü ölçülerde hacmin normalden fazlaya çıkmamasına dikkat edilmelidir.

Madde 23 — Cankurtaran filikalarının insan taşıma kabiliyeti aşağıdaki gibi ölçülür:

1 inci sınıftan her filikada, içine binecek her insana 0,283 ve 2 inci sınıftan her filikada, içine binecek her insana 0,255 mik'ab metre hacim tahsis edilecektir. Cankurtaran filikalarının insan taşıma kabiliyeti 22 inci maddede yazdı usullerle tesbit edilen umumî hacminin yukarıda yazdı emsallere taksiminden doğan sayıdır.

Ancak filikaya bu sayıda insan yerleştirildiği zaman kürekler iyi işlemez veya sandal normal firibordundan fazla batarsa, hesapla bulunan sayı yerine tecrübe ile bulunan sayı muteber olur.

Cankurtaran filikalarına binecek insanlar için, yetmiş kilo ağırlığında ve can yeleşini takmış bir insan ağırlığı vahid itibar olunur. 12 yaşından aşağı iki çocuk vahid itibar olunur.

Madde 24 — Cankurtaran filikaları aşağıdaki gibi donatılır:

- 1 — İki yedekliği ile beraber tam kürek takımı,
- 2 — Bir boyna küreği,
- 3 — Bir buçuk takım düz veya yarım ay ıskarmoz,
- 4 — Bir filika kancası,
- 5 — Beher lavra deliğine ikişer tapa, (valflü lavra deliklerinde buna lüzum yoktur.)
- 6 — Galvanizli saçtan bir mastarya ve bir gerdel,
- 7 — Düz veya salvolu boyunduruk yekeli bir dümen,
- 8 — İki el baltası,
- 9 — Kullanışlı bir fener,
- 10 — Yelken donanımlı bir veya daha fazla direk,
- 11 — Bir filika pusulası,
- 12 — Filikanın bordasını kuşatan bir can halatı,
- 13 — Bir deniz demiri, ,
- 14 — 55 m. uzunluğunda bir el incesi,
- 15 — 4,5 litre hacminde, nebatî veya hayvani yağ dolu ve demire bağlanabilir bir kap,
- 16 — Adam başına bir litre içme suyu alan, su sızdırmaz ve üzerine bir maşraba bağlanmış tatlı su sarnıcı,
- 17 — İnsan başına bir kilo peksimet ve zeytin tanesi alan su sızdırmaz erzak sandığı,
- 18 — En az bir düzüne kendi kendine tutuşur kırmızı meşale ve bir kutu kibriti muhtevi su sızdırmaz kutu,
- 19 — Küçük âletlerin yerleştirilmesi için bir sandık.
- 100 kişiden fazla alan filikaların motörlü olması şarttır. Motörlü filikalarda yelken donanımına lüzum yoktur. Bunlar aynı büyüklükteki cankurtaran filikalarının taşıdıkları kürek sayısının yarısını, fakat bir kanca yerine iki kanca taşırlar. Yurt dışı açık ve büyük kıyı deniz yolculuklarında çalışan ve taşıdıkları cankurtaran filikası sayısı 13 ü geçen

yolcu gemileri motörlü bir ve 19 u geçen yolcu gemileri motörlü iki cankurtaran filikası taşırlar.

Bu motörlü cankurtaran filikalarında bir ışıldak ve bir telsiz makinesi bulunur.

Telsiz makinesi Arsiulusal Telekomünikasyon Antlaşmasına ilişik Radyo Muhaberatı Umumî Nizamnamesinin 9 uncu maddesi (B) fıkrasına uygun olacaktır.

Işıldak en az 80 vatlık bir lâmba, tesirli bir reflektör ve 180 metre mesafeden açık renk bir cismi 18 metre genişlikle 6 saat aydınlatabilecek kuvvette olacak ve üç saat mütemadiyen çalışabilecek bir cereyan kaynağından kuvvet alacaktır.

Işıldak ve telsiz makineleri aynı kaynaktan cereyan aldıkları takdirde, bu kaynak her ikisine yetecek kudrette olacaktır.

b) Cankurtaran salları

Madde 25 — Cankurtaran salları aşağıdaki gibi olacaktır:

1 — Yapılış tarzı ve malzemesi İktisat Vekâletinin bu işler için tanzim edeceği talimatnameye uygun olacaktır,

2 — Sal hangi sathında yüzerse yüzün, sağlamlık ve muvazenesi temin edilmiş olacaktır.

3 — Salın kenarlarına tahta, branda veya sair münasip malzemeden ve her iki sathına kumanda edebilecek şekilde talazlık yapılacaktır.

4 — Salın dışını tamamen saran bir can halatı donatılacaktır.

5 — Sal gerek güverteden denize atılmağa ve gerekse de sair herhangi bir surette denize indirilmeğe dayanabilecek kuvvette olacak ve eb'adı, el ile kullanılmağa elverişli olmasını

temin edecektir.

6 — Salın sephiyesini temin eden hava sarnıçları, salım, mümkün mertebe kenarlarına konulmuş bulunacaktır.

Hava sandıkları sala binecek her insan için en az 85 mikâp desimetre sephiye hacmi temin etmelidir. Bu sephiyenin, tam yüklü salı, tamamen su üzerinde taşıyabilmesi şarttır.

7 — Sala binecek her insana en az 3,720 murabba santimetre saha verilecektir.

8 — Sallara, kullanılmazdan evvel hava ile şişirilmesi lâzım gelen sephiye tertibatının konulması yasaktır.

Madde 26 — Her cankurtaran salı aşağıdaki gibi donatılacaktır :

1 — Dört kürek

2 — Beş iskarmoz

3 — Su içinde kendi kendine yanan bir meş'ale

4 — Cankurtaran filikalarının âletlerine ait 54 üncü. maddenin 13, 14, 15, 16, 17 ve 18 inci fıkralarında yazılı donanım.

C — Can yelekleri ve simitleri

Madde 27 — Can yelekleri mantardan veya muadili, malzemeden yapılacak ve İktisat Vekâletinin bu iş için hazırlayacağı talimatnameye uygun olacaktır. Yelekler 7,5 kiloluk bir demir parçasını tatlı suda 24 saat yüzdürecek kudrette ve tersi yüzü bir olacaktır.

Hava ile şişirilen can yeleklerinin kullanılması yasaktır.

Madde 28 — Can simitleri büyük mantar parçalarından veya muadili malzemeden yapılacak ve İktisat Vekâletinin bu işler için hazırlayacağı talimatnameye uygun bulunacaktır. Can simitleri 14,5 kiloluk bir demir parçasını tatlı suda 24 saat yüzdürebilmelidir. Bu vasıfta bir can simidi azamî iki kişi taşır. Hava ile şişirilen simitlerin kulla-

nılması yasaktır. Her can simidinin etrafına bir can marsepeti donatılacaktır. Geminin her iki tarafında, 28 metre uzunluğunda savloya bağlı birer can simidi hazır bulunacaktır. Geminin her bordasında birer tane olmak üzere en az iki can simidi, gece denize atıldığı zaman mevkiini tenvir edecek surette hazırlanmış bulunacak ve bunlar en basit bir mekanizma ile derhal suya atılabileceklerdir.

D — Can kurtaran âletleri

Madde 29 — Hava sarnıçları, mantar veya muadili malzeme ile su üstünde insan taşıma kabiliyetini kazanan sandalya, kanepeler ve bu gibi eşyadan ibaret bulunan bu aletlerin can kurtarma vasıtaları arasında yer alabilmeleri için alttaki şartlara uygun damaları lâzımdır.

1 — Yapılış tarzı ve malzemesi İktisat Vekâletinin bu işler için tanzim edeceği talimatnameye uygun olacaktır.

2 — Alet hangi sathında yüzerse yüzsün kullanışlı ve muvazeneli olacaktır.

3 — Alet mihaniki yardıma muhtaç olmaksızın kullanılacak ve güverteden denize atılabilecek kadar sağlam olacaktır.

4 — Sephiyeyi temin eden hava sandıkları, mantar veya muadili malzeme, aletlerin mümkün olduğu kadar kenarlarına vazedilmelidir.

Hava ile şişirilmeni gereken sephiye tertibatının kullanılması yasaktır.

5 — Aletlerin etrafına can marsepeti donatılacaktır.

Madde 30 — Her aletin taşıyabileceği insan sayısı aşağıdaki gibi bulunur:

a) Aletin tatlı suda kilogram olarak taşıyabildiği en

çok demir ağırlığı 14,5 a taksim olunur.

b) Aletin muhiti santimetre olarak ölçülür ve 30,5 a taksim olunur.

(a) ve (b) de yazılı usullerle bulunan sayılardan küçük olanı aletin taşıyabileceği insan sayısını gösterir

Madde 31 — Her cankurtaran filikası üzerine, ölçülenle taşıyabileceği insan sayısı ve her cankurtaran sal ve aleti üzerine, taşıyabileceği insan sayısı çıkmaz yazı ile ve okunaklı olarak yazılır.

DÖRDÜNCÜ FASIL

CANKURTARAN VASITALARININ İSTİFİ

Madde 32 — Cankurtaran filikaları gemideki matabforaların altına asılır. Gemide bulunan matabforalar bu talimatname mucibince taşınması gereken cankurtaran filikalarının hepsini asmağa yetmiyorsa, her matabforaya bir cankurtaran filikası asıldıktan sonra altına bir filika daha konulur ve yine filika artacak olursa bunlar matabforalar yakinine ve kaza halinde suya indirilmedikleri zaman gemiden kendi kendilerine yüzerek ayrılabilirler şekilde istif edilirler.

Madde 33 — Yurt dışı açık ve büyük kıyı deniz yolculuklariyle yurt uzun ve kısa deniz yolculuklarında çalışan, boyları 30 (hariç) metreden uzun yolcu gemilerinin boylarına göre taşıyacakları en az matabfora adedi alttaki cetvele yazılmıştır.

Bu cetvelin A hanesi yurt dışı açık ve büyük kıyı deniz yolculuklarında çalışan alelûmum ve yurt uzun kıyı deniz yolculuklarında çalışan, omurgaları 1/7/1931 den sonra konmuş veya bugünden sonra yolcu gemisi haline

çevrilmiş yolcu gemilerin ve B hanesi yurt uzun kıyı deniz yolculuklarında çalışan, omurgaları 1-7-1931 gününden evvel atılmış veya bu günden evvel yolcu gemisi haline çevrilmiş yolcu gemilerle yurt kısa kıyı deniz yolculuğunda çalışan boyları 30 (hariç) metreden uzun alelûmum yolcu gemilerine racidir.

Tesçil tulleri metre	A Matafora çifti	B Matafora çifti
31 — 36	2	2
37 — 42	2	2
43 — 48	2	2
49 — 52	3	3
53 — 57	3	3
58 — 62	4	4
63 — 66	4	4
67 — 69	5	4
70 — 74	5	4
75 — 77	6	5
78 — 81	6	5
82 — 86	7	5
87 — 90	7	5
91 — 95	8	6
96 — 100	8	6
101 — 106	9	7
107 — 112	9	7
113 — 118	10	7
119 — 124	10	7
125 — 132	12	9
133 — 139	12	9
140 — 148	14	10

Tesçil tuu-leri metre	A Matafora çifti	B Matafora çifti
149 — 158	14	10
159 —167	16	12
168 —176	16	12
177 —185	18	13
186 —194	18	13
195 —203	20	14
204 —212	20	14
213 —222	22	15
232 —240	24	17
241 —249	24	17
250 —260	26	18
261 —270	26	18
271 —281	28	19
282 —292	28	19
293 —303	30	20
304 —314	30	20

Madde 34 — Bütün filikaların beraber maynası halinde alt güvertedekilerin üst güvertedekilere, mani olmamalarını temin edecek tertibat alınmadıkça, birden fazla güverteye filika istif edilemez.

Madde 35 — Baş omuzluklara ve pupada, pervane göbeğine ufkî 3,5 m. mesafeden daha yakına cankurtaran filikası asılamaz.

Madde 36 — Mataforalar İktisat Vekâletinin bu işler için hazırlıyacağı talimatnameye uygun olacaktır.

Madde 37 — Matafora çiftleri hep beraber kullanıldıkları zaman birbirlerine mani olmayacak aralıkla konulmalıdır.

Madde 38 — Mataforalar ve bunların donanımı filika

ları tam hamule ve müretteble ve her iki bordaya 15 derece baygınlık halinde denize indirebilecek takatte olmalıdır. Palanga ve can halatları, gemi en az su çektiği zaman deniz sathına kadar inmeli. Her metafora çiftine münasip bir çarmıh tertip edilecektir.

Mataforalar yolcusuz tam mürettep ve âletli cankurtaran filikaları, indirilmesi mümkün olan en büyük yatkinlik halinde bile dışarı albura edebilmelidir.

Madde 39 — Filikalar suya indikten sonra palangalardan çabuk kurtulabilmelidir. Fakat palangaların beraberce bir anda fora edilmesi için tertibat yapılması mecburî değildir.

Madde 40 — Aynı metaforadan iki filika indirmek icap ettiği zaman palangalar:

- a) Halattan ise her sandal için ayrı ayrı,
- b) Tel halattan ise tek olacaktır.

Mihaniki vasıtalarla vira edilebilen palangalar kullanılırsa ayrıca el donanımı da hazırlamak lâzımdır.

Madde 41 — Sallar geminin uygun yerlerine ve kendilerini suya atmak imkânı olmadığı zaman gemiden serbestçe yüzerek ayrılabilir şekilde istif edilecektir.

Madde 42 — Can yelek ve simitleri gemide herkesin bildiği ve kolayca varabileceği yerlere istif edilir. İstif yerleri herkesin görebileceği şekilde işaretlenecektir. Can simitleri yerlerinden kolayca fora edilebilmeli ve fakat hiçbir surette bağlanmamalıdır.

BEŞİNCİ FASIL

Yangından korunma tertibatı

Madde 43 — Her ticaret gemisinde, çıkacak bir yangı-

nı vaktinde görebilecek ve bildirebilecek daimî bir yangın vardiyam gezdirilecektir.

Omurgası 1/7/1931 den sonra atılmış 200 (dahil) gros tonilâtodan büyük yolcu ve 700 (dahil) gros tonilâtodan büyük yük gemilerinde yangın vardiyasının, nöbetçilerin göremeyeceği veya giremeyeceği yerlerde çıkacak herhangi bir yangını bildirmek üzere, ya bizatihi yangın veya onun emarelerde otomatik olarak çalışan ve yangın geminin muhtelif yerlerinde ilân eden tertibat bulunacaktır.

Madde 44 — 200 (hariç) gros tondan ufak her yolcu ve 700 (hariç) gros tondan ufak her yük gemisinde el ile çalışır bir, 200 (dahil) ilâ 2000 (hariç) gros tonilâto arasındaki her yolcu ve 700 (dahil) ile 2000 (hariç) gros tonilâto arasındaki her yük gemisinde buhar veya sair kuvvetle çalışır bir, 2000 (dahil) ile 4000 (hariç) gros tonilâto arasındaki her yolcu ve yük gemisinde buhar veya sair kuvvetle çalışır iki ve 4000 (dahil) gros tonilâtodan büyük her yolcu ve yük gemisinde buhar veya sair kuvvetle çalışır üç yangın tulumbası bulunacaktır.

Tulumbalardan her biri geminin her hangi bir tarafına iki koldan kâfi miktarda su verebilecektir. Bu tulumbalar gemi limandan ayrılmazdan evvel işlemeğe hazırlanacaktır.

Madde 45 — Yangın söndürme boruları, su ve duman geçirmez bölme kapıları kapalı bulunan her kompartımanın her yerine aynı zamanda iki kuvvetli su huzmesi sevkedecek şekilde tertip edilmelidir. Yangın borularile hortumlar kâfi uzunlukta olacak ve yapıma tarzlarıyla malzemeleri İktisat Vekâletinin bu işler için tanzim edeceği talimatnameye uygun bulunacaktır. Güvertelere konulan boru ağızları hortum ağızlarına kolay geçmek üzere hazırlanmalıdır.

Madde 46 — Her ambara aynı zamanda ve vakit kay-

betmeksizin iki kuvvetli su huzmesi verebilecek boru döşenmelidir. Bundan başka her ambara sabit borularla boğucu gaz veya buhar verilebilmelidir. Buharlı gemilerde gaz yerine buhar kullanılabilir. 1000 (dahil) gros tonilâtosundan ufak gemilerde bu tertibata lüzum yoktur. Ambarlara gönderilmek üzere gemide depo edilecek gaz, gemideki en büyük ambar hacminin en az % 30 una karşılık gelmelidir.

Madde 47 — Her makine dairesinde, ikiden, az olmamak şartile, kâfi sayıda portatif yangın söndürme aleti bulunacaktır.

Madde 48 — 200 (dahil) gros tonilâtosundan büyük yolcu ve 700 (dahil) gros tonilâtodan büyük yük gemilerinde birer duman başlığı veya nefes aleti ve emniyetli bir lâmbadan mürekkep iki yangın takımı bulunacaktır. Bu takımlar gemide ayrı ayrı ve birbirinden uzak yerlerde saklanacaktır.

Madde 49 — Âna kazanlarında yağ yakan gemilerde, makine dairesinin her tarafına iki koldan su veren boru donanımından başka aşağıda yazılı tertibat alınacaktır:

a) Yağ sathını fazla karıştırmadan üzerine su sıkabilecek uygun boru donanımı.

b) Her kazan dairesine, 0,3 mikâp metre kum, sodaya batırılmış talaş veya bu gibi söndürücü maddeleri muhtevi bir kapla bu maddelerin, tevzii için kürek.

c) Her kazan ve makine dairesinde iki köpüklü veya sair tipte yangın söndürme aleti bulunacaktır. Bu aletlerin: İktisat Vekâletince izin verilmiş tiplerden olması şarttır.

d) Yağ deposu veya yağ fit sarnıcının yerleştirildiği her makine veya kazan dairesi veya birden fazla oldukları takdirde, bütün kazan dairelerinin alt kısımlarım köpüğe çabuk boğabilecek bir söndürme donanımı. Bu donanımını

veya, dabilbotum mevcut olmadığı takdirde, karine kaplamasını 15 santimetre kalınlığında bir tabaka halinde tamamen kaplayabilmelidir. Makine ve kazan daireleri birbirlerinden tamamen ayrı bulunmadıkları ve yağ, kazan dairesi sintine tulumbalarından makine dairesine akabildiği takdirde, her iki daire bu bakımdan bir kompartıman telâkki olunur. Bu donanım, en çok yangın çıkması ihtimali bulunan; bu iki dairenin dışından idare edilebilmelidir.

e) Bu donanımdan gayrı, tek kazan dairesi gemilerde bir, birden çok kazan dairesi gemilerde iki köpüklü yangın söndürme aleti, bulunmalıdır. Bu makinelerin en az hacmi 136 litre olacaktır. Makineler dolaplara sarılı hortumlara takılı olmalı ve bu hortumların uzunluğu yağ tulumbası bulunan her kazan veya makine dairesinin her yerine uzanmaya kifayet etmelidir.

f) Bu maddede yazılı tertibatı işleten valflar ve saireye kolay varılabilmesi lâzım olduğu gibi bunlar herhangi bir yangının zuhurunda yangın sahasında kalmıyacak yerlere konmalıdır.

Madde 50 — Ana makineleri dahil ihtiraklı olan 200 (dahil) gros tondan büyük yolcu ve 700 (dahil) gros tondan büyük yük gemilerinin makine dairesine, iki koldan su veren boru donanımından gayri, aşağıda yazılı yangından korunma tertibatı yapılacaktır.

a) En az bir tane 45 litre hacminde yangın söndürme aleti ve bundan başka gemi makinesinin her 1.000 beygir kuvveti (B. H. P.) için 9 litre hacminde bir yangın söndürme makinesi 9 litre hacmindeki bu aletler ikiden az olamayacağı gibi 6 dan fazlasına da lüzum yoktur.

b) Yardımcı kazan bulunan makine dairelerine, (a) da yazılı 45 litre hacmindeki alet yerine 50 inci maddenin (D) fıkrasında yazılı hortumlu aletler konulur.

Madde 51 — Yağ kazanlı buharlı gemilerde kazan ve makine daireleri çelik bir bölme perdesile tamamen ayrılmadığı ve yağ, kazan dairesi sintine tulumbalarından makine dairesine geçebildiği takdirde, yangın tulumbalarının bir tanesi tünele veya makine dairesi haricinde kalan bir yere konulacaktır.

İkiden fazla tulumbaya ihtiyaç hâsıl olduğu takdirde bunların hepsi bir yere konmayacaktır.

Madde 52 — Her yolcu ve yük gemisinde aşağıda yazılı şekilde portatif yangın söndürme aleti bulunacaktır:

a) 200 (dahil) gros tonilâtodan büyük yolcu gemilerinin yolcu ve gemi adamlarına tahsis edilen her kompartımanına sancak iskele birerden en az iki adet yangın söndürme aleti konulur. Boyu 20 metreden fazla olan kompartımanlarda her iki borda istikametinde ilâveten 20 metrede bir yangın söndürme aleti bulunur. Güverte üstündeki mahallerde yolcu taşıyan gemilerin baş ve kıç tarafında ayrıca birer yangın söndürme aleti bulunur.

b) 200 (hariç) gros tonilâtodan ufak yolcu gemilerinin, yolcu ve gemi adamlarına tahsis edilen her kompartımanına birer yangın söndürme aleti konulur.

c) 700 (dahil) gros tonilâtodan büyük yük gemilerinin ambarlarından gayrı her kompartımanında, sancak iskele konulmak üzere, en az iki yangın söndürme aleti bulunur.

d) 700 (hariç) gros tonilâtodan ufak her yük gemisinde en az iki adet yangın söndürme aleti bulunur.

Madde 53 — Bu talimatnamede yazılı bütün yangın söndürme alet ve tertibatı yerine aynı değerinde ve aynı işi gören alet ve tertibatın kullanılabilmesi, İktisat Vekâletinin izin vermesi şartına muallâktır.

Madde 54 — Bütün yangından korunma tertibatı sene-

de en az bir defa Deniz Ticaret Müdürlüğünce muayene edilerek bilfiil tecrübe edilir.

ALTINCI FASIL

Umumî hükümler

Madde 55 — Her can kurtaran filikası veya salı için kaptan veya şahadetnameli cankurtaran filikacılarından bir âmir ve bunlara birer yardımcı tayin olunacaktır.

Cankurtaran filikası âmiri, kumandası altındaki filika tayfasının bir listesini tutacak ve bunların işlerini bildiklerine dikkat edecektir.

Motörlü her cankurtaran filikası motor işlerini bilir bir âmir kumandasına verilir.

Telsiz ve ışıldakla donanmış her filika bu donanımların kullanılmasını bilir bir âmir kumandasına verilir.

Cankurtaran vasıtalarını her zaman kullanmağa hazır bir halde bulundurmağa ve bunlara bakmağa memur bir veya birden çok âmir tayin edilir.

Madde 56 — Her gemi için bir selâmet talimatı yapılacaktır.

Selâmet talimatı:

a) Su geçmez kapıların, valf ve sairenin kapatılması,
b) Bütün filika, sal ve diğer cankurtaran vasıtalarının donatılması,

c) Mataforalara asılı sandalların muayenesi,

d) Can kurtarma aletlerinin hazırlanması,

e) Yolcuların toplanması,

f) Yangın söndürme

bakımından her gemi adamının işini gösterir.

Bundan başka talimat, tehlike halinde kamarotların

yolcu bakımından işlerini gösterir. Bu işlerin en mühimleri aşağıdakilerdir:

- a) Yolcuları dikkatle çağırarak,
- b) Yolcuların giyinik olmaları ve can yeleklerini usulü içinde takmış olmalarına dikkat etmek,
- c) Yolcuları toplama yerlerine göndermek,
- d) Merdiven ve koridorlarda intizamı temin ve yolcularla ilişkili bu gibi işleri yapmak.

Selâmet talimatında, tehlike halinde bütün gemi adamlarım cankurtaran filikası veya yangından koruma tertibatı başına çağırarak alârm işaretleri ve bunlara dair izahat bulunacaktır.

Madde 57 — Ticaret gemilerinde her hafta ve bir haftadan ziyade süren seferlerde sefere başlamadan evvel, gemi adamları mümkün mertebe yoklama edilmeli ve filika talimleri yaptırılmalıdır. Yoklamanın yapıldığı gün gemi jurnalına yazılacaktır. Herhangi bir sebeple bir hafta zarfında talim yapılmadığı takdirde bu sebep gemi jurnalına yazılacaktır. Sefer uzunluğu durmadan bir haftadan fazla olan yolcu gemilerinde, mümkünse her hafta başında yolculara talim yaptırılmalıdır.

Müteakip olarak yapılan filika talimlerinde her filika grubunun talimlerden hariç kalmamasına dikkat edilmelidir. Talim ve yoklamalar, gemi adamlarının işlerini yapabilmek ve bütün cankurtaran vasıtalarını her zaman kullanabilmek bakımından bilgi edinmelerini temin edecek şekilde yapılmalıdır.

Yolcuları toplanma yerlerine çağırarak alârm işareti, düdük veya sayrenle verilmeli ve altıdan fazla kısa işaretin peşinden gelen uzun bir işaretten ibaret bulunmalıdır. Bundan başka yurt uzun kıyı deniz yolculukları sınırını aşan yolcu gemilerinin köprü üstünde, bütün gemi içine

elektrikle alârm işareti verecek tertibat bulunmalıdır. Yolculara ait işaretlerin manası, türkçe, İngilizce, fransızca ve almanca olarak levhalara yazılmalı ve yolcu yerleriyle kamaralara aşılmalıdır.

Madde 58 — Yolcuların filika güvertesine varabilmesi için lâzımgelen tertibatın alınması lâzımdır.

Madde 59 — Geminin muhtelif yerleri, güverteleri ve sairenin giriş ve çıkış mahalleri uygun olarak tertip edilmelidir.

Geminin muhtelif yerleri ve bilhassa filika güverteleri, selâmet işlerinin bütün isteklerini karşılayabilecek kuvvette elektrik veya başka şekilde temin edilmelidir.

Filika güverteleri en az su çektikleri zaman su yüzünde 9,15 metre yükseklikte bulunan gemilerde, filikalar dışarıya alabora ve denize mayna esnasında ve bandodan sonraya kadar güverteden ışıklandırılabilir. Geminin omurgası 1/7/1931 tarihinden sonra atılmışsa, bölme güvertesi üstünde; icabında selâmet işlerine lâzım olan ışıklama tertibatını çalıştırabilecek, ana devreden ayrı bir ışıklama tertibatı bulunacaktır.

Yolcu ve gemi adamları yerlerinin çıkış mahalleri her zaman ışıklanacaktır. Bu tertibat icabında, ana devreden müstakil olan ve yukarda anlatılan tertibata bağlanabilecektir.

Madde 60 — Bu talimatname neşri tarihinden muteberdir.

Türk Ticaret Gemi Adamları Talimatnamesi

BİRİNCİ FASIL

Tarifler

Madde 1 — Geminin görülecek her türlü işleri için donatanın para ile tuttuğu erkek ve kadın herkese gemi adamı denir. Kılavuz gemi adamı sayılmaz.

Madde 2 — Gemi adamları güverte, makine, idare ve sağlık olmak üzere dört sınıfa ayrılır.

Madde 3 — Güverte hizmetlerini görenlere güverte adamı denir.

Bunların gemide alacakları hizmetlere göre adları aşağıda yazılıdır:

- A) Başkaptan
- B) İkinci kaptan
- C) Üçüncü kaptan
- D) Dördüncü kaptan
- E) Mülâzım kaptan
- F) Telsizci
- G) Güverte lostromosu
- H) Dümenci
- İ) Marangoz
- J) Usta gemici
- K) Gemici

Madde 4 — Makine hizmetlerini görenlere makine adamı denir. Bunların gemide alacakları hizmetlere göre adları aşağıda yazılıdır:

- A) Başmakiniist
- B) İkinci makiniist
- C) Üçüncü makiniist
- D) Dördüncü makiniist

- E) Mülâzım makinist
- F) Makine lostromosu
- G) Mağazacı
- H) Elektrikçi
- İ) Yağcı
- J) Ateşçi
- K) Kömürcü

Madde 5 — İdare hizmetlerini görenlere idare adamı denir. Bunların gemide alacakları hizmetlere göre adları aşağıda yazılıdır:

- A) Gemi komiseri
- B) Komiser muavini
- C) Kâtip
- D) Kâtip muavini
- E) Kamara memuru
- F) Kamarot
- G) Ahçı.

Madde 6 — Gemide bütün gemi adamlarile yolcuların sıhhat hizmetlerini görenlere sağlık adamı denir. Bunların gemide aldıkları hizmetlere göre adları aşağıda yazılıdır:

- 1 — Gemi doktoru
- 2 — Sağlık memuru
- 3 — Hemşire
- 4 — Hastabakıcı

Madde 7 — Bu talimatnamede geçen “Gemi” tabirinden maksat yürütücü kuvveti makine olan teknelerdir. Hem yelken ve hem makine ile yürüyen tekneler de makineli sayılır. Yalnız yelken ile yürüyen tekneler için ayrı hükümler mevcuttur.

İKİNCİ FASIL

Gemilerde bulunacak kaptan ve makinistlerin sayı ve derecesi

Madde 8 — Her ticaret gemisinde bulunacak kaptan ve makinistlerin en az sayı ve dereceleri bu talimatnameye bağlı (1) ve (2) numaralı cetvellerde yazılıdır. Bunlardan aşağı sayı ve derecede kaptan ve makinist kullanılmasına izin verilmez.

Madde 9 — Bu talimatnamenin mer'iyetinden (5) yıl sonra makinesi dümen başından kullanılmıyan ve liman içi, göl ve nehir yolculuğunda çalışan alelûmum yolcu gemilerinde kaptan olarak bir birinci sınıf üçüncü kaptan bulunacaktır. Keza bu talimatnamenin mer'iyetinden (5) yıl sonra aynı deniz yolculuğunda çalışan ve makinesi çift veya (150) beygir kuvvetinden fazla olan yolcu gemilerinde bir ikinci ve bir üçüncü sınıf makinist, makinesi tek veya (150) lâfzî beygir kuvvetinden az olan yolcu gemilerinde bir üçüncü sınıf makinist bulunacaktır.

Bu müddetin inkızasına kadar liman içi, göl ve nehir yolculuğunda çalışan yolcu ve yük gemilerinde bağlı cetvellere göre kaptan ve makinist bulunur.

Madde 10 — Gemilerde bulunacak birinci ve ikinci sınıf telsizcilerle mülâzım kaptanların sayısı bu işlere dair kanun ve nizamnamelerde yazılıdır.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Güverte ve makine tayfası

Madde 11 — Ticaret gemilerinde bulunması gereken

güverte ve makine tayfasının sayısı aşağıdaki maddelerde yazılıdır:

Madde 12 — 200 (dahil) gros tonilâtodan büyük yolcu ve 700 (dahil) gros tonilâtodan büyük yük gemilerinde, bir güverte lostromosu bulunur.

Madde 13 — Yurt dışı açık ve büyük kıyı ve yurt uzun, kıyı deniz yolculuğunda çalışan alelûmum yolcu ve 500 (dahil) gros tonilâtodan büyük yük gemilerinde 3 dümenci bulunur. 150 (dahil) ile 500 (hariç) gros tonilâto arasındaki yük gemilerinde iki dümenci bulunur. Bu deniz yolculuğunda çalışan 150 (hariç) gros tonilâtodan aşağı yük gemilerinde dümenci bulundurmamak mecburiyeti yoktur.

Yurt kısa kıyı deniz yolculuğunda çalışan 200 (dahil) gros tonilâtodan büyük yolcu gemilerinde iki dümenci bulunur. Bu deniz yolculuğunda çalışan 200 (hariç) gros tonilâtodan ufak yolcu gemilerinde bir dümenci bulunur.

Yurt kısa kıyı deniz yolculuğunda çalışan 500 (dahil) gros tonilâtodan büyük yük gemilerinde iki dümenci bulunur. Bu deniz yolculuğunda çalışan 150 (dahil) ile 500 (hariç) gros tonilâto arasındaki yük gemilerinde bir dümenci bulunur. Bu deniz yolculuğunda çalışan 150 (hariç) gros tonilâtodan ufak yük gemilerinde dümenci bulundurmamak mecburiyeti yoktur.

Liman içi, göl ve nehir yolculuklarında çalışan 50 (dahil) gros tonilâtodan büyük yolcu gemilerinde bir dümenci bulunur.

Madde 14 — Ticaret gemilerinde marangoz bulundurmamak hususunda donatanlar serbesttir.

Madde 15 — Yolcu gemilerinde bulunacak usta gemici ve gemici sayısı aşağıdaki kaideye göre tesbit edilir. Yurt: dışı açık ve büyük kıyı ve yurt uzun kıyı deniz yolculuk-

larında çalışan alelûmum ve yurt kısa kıyı deniz yolculuklarında çalışan 200 (dahil) gros tonilâtodan büyük yolcu gemilerinde can kurtarma bakımından bulunması gereken kaptan, güverte lostromosu, dümenci, (usta gemici evsafında ise) marangoz, usta gemici, gemici, kamarot ve ahçılarının en az umum sayısının, aşağıdaki cetvelde yazılı sayılardan az olmaması esas kaidedir.

Bu kaideye göre cetveldeki en az mecmu sayıdan kaptan, güverte lostromosu ve dümenci sayısı çıktıktan sonra geri kalan miktar, evvelâ usta gemici ve gemici ve gayet arta kalırsa kürek çekmesini bilir kamarot ve ahçılarla doldurulur. Ancak usta gemici sayısı yolcu gemilerinde geminin taşımağa mecbur olduğu can kurtaran filika ve salı sayısından az olamaz.

Liman içi, göl ve nehir yolculuklarında çalışan alelûmum ve diğer yolculuklarda çalışan 200 tondan ufak yolcu gemilerde her yolculukta çalışan yük gemileri yukarıki esas kaideye tâbi değildir. Bunlarda geminin iç hizmetine yetecek kadar gemici bulundurulur. Ancak yük gemilerinde geminin taşımağa mecbur olduğu filika sayısı kadar usta gemici bulunması şarttır.

Gemide bulunması mecburî olan can

kurtarma sandalı ve salı hacmi

Güverte adamları

(Metre mikâp olarak)

sayısı

26dan az

4

27— 37

8

38— 48

12

49— 59

16

60— 70

20

71— 81

25

82— 92

26

93— 103

27

Gemide bulunması mecburî olan can kurtarma sandalı ve salı hacmi (Metre mikâp olarak)		Güverte adamları sayısı
104 — 114	28	
115 — 125	29	
126 — 136	30	
137 — 147	31	
148 — 158	32	
159 — 169	33	
170 — 180	34	
181 — 191	35	
192 — 202	36	
203 — 213	38	
214 — 224	40	
225 — 235	42	
236 — 246	44	
247 — 257	46	
258 — 268	48	

Madde 16 — Liman içi, göl ve nehir yolculukları dışında çalışan buhar ve motor makineli ticaret gemilerinde bulundurulacak, makine lostromosu, yağcılarının sayıları aşağıdaki cetvelde yazılıdır.

Makine beygir kuvveti (Lâfzî)	Makine lostromosu	Yağcı
100 den az	—	1
101 den 200e kadar	1	1
201 den 300 e kadar	1	2
301 ve dahafazla	1	3

Çift makineli gemilerde yağcı sayısı iki misline çıkarılır.

Madde 17 — Buhar makinesile donatılmış yolcu gemilerinde bulunması lâzımgelen ateşçi sayısı aşağıdaki kaide ile tesbit olunur.

1 - Geminin mecmu kazan ızgara sathı metre murabbai olarak ölçülerek 1,7 emsaline taksim olunur.

2 - Geminin çalıştığı deniz yolunda itinereri mucibince yapması icap eden sür'atin muhafazası için kullandığı kazanların ızgara sathı yine 1,7 emsaline taksim olunur.

3 - (1) ve (2) de yazılı usullerle elde edilen harici kısımetler vasatısı gemide bulunması icap eden asgari ateşçi sayısını verir.

Madde 18 — Her yük gemisinde geminin 24 saat zarfında azamî süratle yakacağı kömür miktarının beher 3,5 tonu için bir ateşçi bulundurulacaktır.

Madde 19 — Her ticaret gemisinde geminin 24 saat zarfında son sür'atle yakacağı kömür miktarının beher (10) tonu için bir kömürcü bulundurulacaktır.

Madde 20 — Yağ kazanlı ticaret gemilerinde her vardiyada beher kazan önü için ateşçi işini gören bir yağcı bulunur.

Madde 21 — Liman içi, göl ve nehir yollarında çalışan yolcu gemilerinde, makine lâfzı beygir kuvveti 150 (hariç) den aşağı olanlarda bir makine lostromosu, üç ateşçi ve bir kömürcü, 150 den fazla olanlarda bir makine lostromosu, bir yağcı, üç ateşçi ve bir kömürcü bulunur.

Bu yolculuklarda çalışan yük gemilerinde bir ateşçi ve bir kömürcü bulunur. Bu gibi gemilerden günde 12 saatten fazla çalışanlarda bir yağcı, iki ateşçi ve bir kömürcü bulunur.

DÖRDÜNCÜ FASIL

İdare adamları

Madde 22 — Yurt dışı açık ve büyük kıyı deniz yolculuklarında çalışan alelûmum yurt uzun kıyı deniz yolculuklarında çalışan 3500 (dahil) gros tonilâtodan büyük her yolcu gemilerinde bir gemi komiseri bulunur. Komiserlerin en az lise derecesinde okumuş olmaları lâzımdır.

Madde 23 — Yurt uzun ve yurt kısa kıyı deniz yolculuğunda çalışan 700 (dahil) ilâ 3500 (hariç) gros tonilâtoya kadar olan yolcu gemilerinde gemi komiseri yerine bir gemi kâtibi ve muntazam posta seferi yapan 700 (hariç) gayrisafi tonilâtodan ufak yolcu gemilerinde bir kâtip veya kâtip muavini bulundurulabilir.

Madde 24 — Diğer idare adamlarının sayı ve derecesinin tayini her gemi donatma kurumuna bırakılmıştır. Ancak 15 inci madde mucibince gemide can kurtarma bakımından bulunması gereken gemi adamları sayısını dolduracak kamarot ve ahçıların behemehal kürek çekmeyi bilmeleri lâzımdır.

Sağlık adamları

Madde 25 — Sağlık adamlarının sayısı 15.231 sayı ve 18/11/1933 günlü İcra Vekilleri Heyeti kararı ile mer'iyete giren (Gemilerde Yolcunun Sihhî Emniyeti hakkında Nizamname) hükümlerine uygun olacaktır.

Madde 26 — Bu talimatname neşri tarihinden muteberdir.

KAPTANLAR

Yolcu gemileri:

Seyir sahası	Gros tonlütosu	Kaptanların	
		Sayısı	Derecesi
Yurt dışı açık ve büyük kıyı deniz yolculuğu	Aletürüm	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan 1 Üçüncü " 1 Dördüncü "	I. inci sınıf başkaptan I. " " ikinci kaptan I. " " üçüncü " II. nci " ikinci "
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	3 500 ve daha fazla	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan 1 Üçüncü "	I. inci sınıf başkaptan II. nci " " I " " ikinci kaptan
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	700 ve 3 499 a kadar	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan 1 Üçüncü "	II. nci sınıf başkaptan I. inci " üçüncü kaptan II. nci " ikinci "
Yurt kısa kıyı deniz yolculuğu	200 ve daha fazla	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan	II. nci sınıf başkaptan II. " " ikinci kaptan
Yurt kısa kıyı deniz yolculuğu	100 ve 199 a kadar	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan	II. nci sınıf ikinci kaptan Liman kaptanı
Yurt kısa kıyı deniz yolculuğu	100 den az	1 Başkaptan	Liman kaptanı veya reis
Liman içi, göl ve nehir yolculuğu	Makinesi dümen başından kullanılmıyan	1 Başkaptan	Liman kaptanı
Liman içi, göl ve nehir yolculuğu	Makinesi dümen başından kullanılabilen	1 Başkaptan	Deniz şoförü

M A K İ N İ S T L E R

Yük. gemileri:

Sevir sahası	Makine lâfzı beygir kuvveti					
	500 ve daha fazla Makinist		101 — 499 Makinist		100 ve daha az Makinist	
	Adet	Sınıf	Adet	Sınıf	Adet	Sınıf
Yurt dışı açık ve büyük kıyı deniz yolculuğu	1 Başmakinist 1 İkinci maki - nist 1 Üçüncü makinist 1 Dördüncü makinist	Birinci İkinci Üçüncü Dördüncü	1 Başmakinist 1 İkinci makinist 1 Üçüncü makinist	Birinci İkinci Üçüncü	1 Başmakinist 1 İkinci maki - nist	İkinci Üçüncü
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	1 Başmakinist 1 İkinci maki - nist 1 Üçüncü makinist 1 Dördüncü makinist	Birinci İkinci Üçüncü Dördüncü	1 Başmakinist 1 İkinci maki - nist 1 Üçüncü makinist	İkinci Üçüncü Dördüncü	1 Başmakinist 1 İkinci maki - nist	İkinci Dördüncü
Yurt kısa kıyı deniz yolculuğu	1 Başmakinist 1 İkinci maki - nist 1 Üçüncü makinist	Birinci İkinci Üçüncü	1 Başmakinist 1 İkinci maki - nist	İkinci Üçüncü	1 Başmakinist	Dördüncü
Liman içi, göl ve nehir yolculukları	1 Başmakinist 1 İkinci maki - nist 1 Üçüncü makinist	Birinci İkinci Üçüncü	1 Başmakinist 1 İkinci maki - nist	İkinci Üçüncü	1 Başmakinist	Dördüncü

Makinesi tek veya lâfzı 150 beygir kuvvetinden ufak olan gemilerde bir veya makinesi çift veya 150 lâfzı beygir kuvvetinden büyük olan gemilerde iki dördüncü sınıf makinist.

KAPTANLAR

Yolcu gemileri:

Sevir sahası	Gros tonlâtosu	Kaptanların	
		Sayısı	Derecesi
Yurt dışı açık ve büyük kıyı deniz yolculuğu	Alelümum	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan 1 Üçüncü ,,	I. inci sınıf başkaptan I. ,, ,, ikinci kaptan II. ,, ,, üçüncü ,,
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	2 500 ve daha fazla	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan 1 Üçüncü ,,	II. nci sınıf başkaptan I. inci ,, üçüncü kaptan II. nci ,, ikinci ,,
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	500 ve 2 499 a kadar	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan	I. inci sınıf başkaptan II. nci ,, ikinci kaptan
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	150 ve 499 a kadar	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan	II. nci sınıf ikinci kaptan Liman kaptanı
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	75 ve 149 a kadar	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan	II. nci sınıf ikinci kaptan Reis
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	75 ten az	1 Başkaptan	Reis

Seyir sahası	Gros tonilâtosu	Kaptanların	
		Sayısı	Derecesi
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	Yalnız yelkenli ve 75 ve daha fazla	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan	Kıdemli reis Kıdemsiz reis
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	Yalnız yelkenli ve 75 ten az	1 Başkaptan	Reis
Yurt kısa kıyı deniz yolculuğu	2 500 ve daha fazla	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan 1 Üçüncü ;	II. nci sınıf başkaptan I. inci ; ; üçüncü kaptan II. nci ; ; ikinci ; ;
Yurt kısa kıyı deniz yolculuğu	500 ve 2 499 a kadar	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan	II. nci sınıf başkaptan II. ; ; ; ikinci kaptan
Yurt kısa kıyı deniz yolculuğu	150 ve 149 a kadar	1 Başkaptan 1 İkinci kaptan	II. nci sınıf ikinci kaptan Reis
Yurt kısa kıyı deniz yolculuğu	150 den az	1 Başkaptan	Reis
Liman içi, göl ve nehir yolculuğu	Makinesi dümen başından kullanılamıyan aletümum	1 Başkaptan	Liman kaptanı
Liman içi, göl ve nehir yolculuğu	Makinesi dümen başından kullanılabilen aletümum	1 Başkaptân	Deniz şoförü

MAKİNİSTLER

Yük gemileri:

Seyir sahası	Makine lâfzı beygir kuvveti					
	500 ve daha fazla Makinist		101 —499 Makinist		100 ve daha az Makinist	
	Adet	Sınıf	Adet	Sınıf	Adet	Sınıf
Yurt dışı açık ve büyük kıyı deniz yolculuğu	1 Başmakınist 1 İkinci makinist 1 Üçüncü makinist	Birinci İkinci Üçüncü	1 Başmakınist 1 İkinci makinist 1 Üçüncü makinist	Birinci İkinci Üçüncü	1 Başmakınist 1 İkinci makinist	İkinci Üçüncü
Yurt uzun kıyı deniz yolculuğu	1 Başmakınist 1 İkinci makinist 1 Üçüncü makinist	Birinci İkinci Üçüncü	1 Başmakınist 1 İkinci makinist	İkinci Üçüncü	1 Başmakınist 1 İkinci makinist	İkinci Dördüncü
Yurt kısa kıyı deniz yolculuğu	1 Başmakınist 1 İkinci makinist	Birinci İkinci	1 Başmakınist 1 İkinci makinist	İkinci Dördüncü	1 Başmakınist	Dördüncü
1 Liman içi, göl ve nehir yolculuktan	Makinesi tek veya lâfzı 150 beygir kuvvetinden ufak olan gemilerde bir veya makinesi çift veya 150 lâfzı beygir kuvvetinden büyük olan gemilerde iki dördüncü sınıf makinist.					

TALİMATNAME

14 Eylül 1935 tarih ve 3106 sayılı Resmî Gazetede münteşir içme su projelerinin ne suretle hazırlanacağına dair talimatnameye aşağıdaki maddenin eklendiği Nafia Vekâletinden alınan 30 mart 1936 tarih ve 448/18833/3828 numaralı tezkerede bildirilmiştir:

Madde 22 — Bu talimatname 831 numaralı Sular Kanununun Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâletine verdiği hakları değiştiremez.

TAMİMLER
EMNİYET İŞLERİ U. M.
Ş. III

Özü:

Polis merkez ve karakolu olarak işgal edilen binalar H.

Sayı: 4169

- 1 — Polise ait olup ta muhtacı tamir bulunan merkez ve polis karakollarının birer fotoğraflarının acele gönderilmesi.
- 2 — İcarlı olup ta bir taraftan diğer tarafa nakli halinde ve mukavelelerinin akdinden evvel Vekâlete malûmat verilmesi.
- 3 — İcarlı, icarsız her karakolun umumî vaziyetini tesbit için örneği ilişik fişlere göre her sene eylül ayında birer fiş doldurup gönderilmesinin usul ittihazı tamimem tebliğ olunur.

15/4/936

Ş. III

14/2/933 gün ve Emniyet 531 sayılı tamime ektir: Zabıta memurlarının taşıdığı tabancaların iyi kullanıl-

ması ve temizliklerinin de haftanın muayyen günlerinde ve bir âmirin gözü önünde yaptırılması hakkında 14/2/933 günlü ve 531 sayılı tebligat ile bildirildiği halde bazı yerlerde bu emre riayet edilmediği görülmüş ve bu kere İçel Vilâyeti Emniyet kadrosunda 6 sayılı polis memuru Hüsnü Tuzman tabancasını temizlediği sırada namluda bulunan merminin kazaen ateş alması karşısındaki bekçibaşı Ziyanın karnına isabetle ağırca yaralanmasına sebebiyet vermiştir.

Bu müessif hâdiselerin vukuuna meydan verenler hakkında icabı yapılacaktır.

Yukarda yazıldığı veçhile tabancalar haftanın muayyen iki gününde ve bir âmirin gözü önünde temizlik yaptırılmasını ve muayeneden sonra memurların ayrıca kendi kendilerine temizlikle meşgul olmamasının ve bilhassa mesleğe yeni alınan memurlar üzerindeki kontrolün eksik edilmemesinin teminini bir kere daha rica ederim.

4/4/936

MAHALLÎ İDARELER U. M.

Türklüğün medeniyet tarihinin âbideleri olan ve herbirinin gerek mimarî gerek medeniyet bakımından ayrı ayrı ve hususî ehemmiyeti olan tesislerin ve bu meyanda vakfa ait tarihî kıymeti haiz âbidelerin yer yer muhtelif bahane ve sebeplerle tahrip edilmekte olduğu elemle görülmektedir.

Her millet, tarih ve medeniyetine ait olan bu kabîl eserlerin idamesi hususunda büyük hassasiyet ve fedakârlıklar gösterir ki, bizim bunlar üzerinde imar ve saire düşünceler-

rile tahribe müntehi icraat ve hareketlerde bulunmamız hiçbir suretle mazur görülemeyecek ve affedilemeyecek hareketlerdendir.

Her ne sebep ve suretle olursa olsun, vakfa ait gayrimenkuller alelittlak ve tarihî eserler üzerinde yapılacak bu kabîl müteaddî hareketleri şiddetle takip ve tecziye olunacaktır.

Avarız ve saire telâkkilerde belediyeler tarafından hak mevzuu telâkki edilen gayrimenkullere ait malların kanun yolile usulü dairesinde tevsiki ve mahkemelerden kat'î hüküm alınmadıkça bunlar üzerinde vaz'iyet ve saire gibi hiçbir hareket ve muameleye tevessül edilmemesi icap eder.

Maili inhidam olmak veya menafii umuma ait herhangi bir işte kullanılmak sebep ve suretlerde istimplâki yoluna gidilecek tarihî eserler hakkında salâhiyetli mercilerin mütalea ve müsaadeleri alınmadan tatbikata geçilmemesi muvafık olur.

Bu tebliğ hükmüne muhalif harekette bulunacak belediye reislerinin derhal takibe tâbi tutulması ve keyfiyetten merkeze haber verilmesi idare âmirlerinin çok dikkatli olacakları vazifeler cümlesindedir.

Aksi takdirde netayicinden kendilerinin de muatap tutulacaklarını bir kere daha ehemmiyetle ve tamimen bildiririm.

Umum Müfettişliklere ve vilâyetlere tebliğ edilmiştir.

9/4/936

Sayı: 117/55

Tanzifat ve tenvirat işlerinin mahallî icap ve ihtiyaçlara ve kanunun çizdiği esaslara uygun olarak yürütülmemekte ve hatta bu hususta takibi müstelzim ihmallere sebebiyet

verilmekte olduğu yapılan teftişlerden anlaşılmıştır.

Tenvirat ve tanzifat işleri belediyelerin kanunen yapmak mecburiyetinde buldukları mühim vazifelerinden biri olduğundan mülkiye âmirlerinin bu işlerle sıkı bir surette alâkadar olması ve keyfiyetin vilâyetiniz dahilindeki belediyelere de önemli bir surette tebliği temenni olunur.

25/4/936

NÜFUS İŞLERİ U. M.

Ő. III

Özü:

Soy adlarının değiştirilmesi H.

Sayı: 3794/793

2525 sayılı Soy Adı Kanununun 7 nci maddesinde bu kanunun neşri tarihinden itibaren iki yıl içinde soy adlarını değiştirmek isteyenlerin taşıyacakları adı hükümetin tayin edeceği şekilde nüfus kütüklerine geçirilmek üzere bildirecekleri ve 10 uncu maddesinde bu kanunun tayin ettiği müddet geçtikten sonra soyadlarını değiştirmek isteyenlerin Kanunu Medenînin bu baptaki hükümlerine tâbi olacakları gösterilmiş ve binaenaleyh 2 temmuz 936 tarihine kadar soy adlarını değiştirmek isteyenlerin mahkemeye müracaatla tashih kararı almalarına mahal olmadığı aşıkâr bulunmuş olduğu halde bazı yer nüfus idarelerince Soy Adı Nizamnamesinin 4 üncü maddesinin yazılış tarzına istinaden bu gibi kimselerin mahkemeden karar almalarına lüzum gösterilmekte bulunduğu öğrenilmiştir.

Kanunun yukarda zikredilen sarahatlerine karşı nizamnamenin 4 üncü maddesinde yazılı soyadlarının kütüğe yazdırıldıktan sonra mahkeme kararı olmadıkça değiştirilemeyeceği hakkındaki hükmün 2 temmuz 936 tarihinden sonra vaki olacak tashih taleplerine matuf telâkki edilmesi tabî bulunmasından ve esasen mahkemelerce bu bapta verilen kararların temyizden tetkiki sonunda Temyiz Mahkemesince ittihaz edilen kararlarda da keyfiyet bu suretle içtihad ve kabul edilmekte olmasından ötürü 2 temmuz 936 tarihine kadar yapılacak soyadı değiştirmelerinden tashih kararı aranmaması tamimen tebliğ olunur.

7/4/936

Aramızdan ayrılanlar

Üçüncü sınıf Mülkiye Müfettişi Abdülğaniyi de kaybettik. Abdülğani Urfada 1304 yılında doğmuştur.

İdadi tahsilini Urfada, Hukuk tahsilini de İstanbulda yapmış ve 327 yılında Hukuk Mektebinden mezun olmuştur.

327 yılında Piriştine kazası müddeiumumi muavinliğine tayin edilmiş ise de buraya gitmeden 328 yılında Şino ciheti İdarei Mülkiye memurluğuna tayin edilmiştir.

329 da Mamûretülreşat, 330 da Gülnar ve Yumurtalık,, 331 de Kanitra, 333 te Duma, 335 te Besni, 338 de Akdağ. kaymakamlıklarında bulunmuştur.

Bir müddet kaymakamlıktan çekilerek Urfa İmam ve Hatip Mektebi tarih ve coğrafya muallimliği ve mektep müdürlüğü yaptıktan sonra tekrar 927 de Andirin kazası kaymakamlığına tayin edilmiş, 23 teşrinievvel 928 tarihinde Elbistan kaymakamlığına tahvil olunmuştur. Buradan dahî

28 mart 932 tarihinde Gemlik kazası kaymakamlığına nakledilmiş olan Gani, 2 mart 936 tarihinde Üçüncü sınıf Mülkiye Müfettişliğine tayinini müteakip ölmüştür.

Kederli ailesine acılarımızı bildiririz.

Gayri Resmi Kısım

İdarî ihtilâflar

—Geçen sayıdan mabait—

Yazan : **Appleton**

Tebliğ yolsuzlukları.

Eğer yolsuzluk, bizatihi yolunda verilmiş olan bir İdarî kararın tebliğinde vukua getirilmiş ise bu hal, tasarrufun sıhhati üzerine müessir olamaz; şurut sıhhati haiz muteber bir karar, batıl veya yolsuz bir tebliğ yüzünden fasit olamaz. Çünkü tebliğ, hukukan asıl karardan ayrıdır. (Şûra kararı, 19 Şubat 1904 ilâh...).

Bu yolsuzluğun tevlit edeceği yegâne netice, istinaf mühletlerinin cereyanına mâni olmaktır.

İhlâli mefsuhiyeti (intaç eden rasimelerin icrasını hangi makama emredebilir?

İhlâli, muayyen kanunî vazifeyi tecavüz teşkil eden rasimleri ancak kanun ile nizamî salâhiyeti haiz bir makam emredebilir. (Daloz ilâh...). İşte devlet reisinin nizamî bir kararname ile emretmiş olduğu eşkâli ihlâli, alınan kararların mefsuhiyetini istilzam eder. Prefelerle nahiye müdürlerinin nizamname yapmak salâhiyetini haiz oldukları husu-

sata dair olarak yapmış oldukları kararların ihlâli de böyledir. Fakat bir nazırın alelâde bir tamiminin ihlâli böyle değildir. (Şûra kararı, 14 Kânunuevvel 1883 ilâh...). Maamafih, müstesna olarak, nizamî bir kararnamenin tatbikatına dair ve bu itibar ile o kararnamenin bir cüz'ü demek olan nezaret talimatının ihlâli, kararın mefsuhiyetini mucip olur. (Şûrası kararı, 6 Ağustos 1909).

Devlet şûrasının şekle ait noksanları aramak salâhiyetleri.

Bir müddei, bir rasimenin ifasından zühul edilmiş veya bu rasimenin yolsuz olarak ifa olunmuş olduğunu iddia edecek olursa devlet şûrası, zühul edilmiş veya yolile ifa edilmemiş olduğu iddia olunan rasimelerin ifasını tebyin eden İdarî usul ile bağlı değildir. Şûra, bu meselede, lüzum göreceği her türlü tahkikatı, her nevi evrak ibrazım ve her türlü tetkikatın icrasını emredebilir. Filvaki idareye has olan usuller, hâkimin nezaret ve mürakabesi altında, cereyan eden adlî usulün sıhhat ve hakikate mutabakat zımanını haiz değildirler ve ekserisi sıkı bir inzibata tâbi olan nezaret memurları tarafından kaleme alınmışlardır. (Laferriere, Dalloz ilâh...).

III. — KANUNUN İHLALİ

İhlâli, muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaata yol açan tasarruflar hangileridir?

Burada muayyen kanunî vazifeyi tecavüz teşkil eden nakise, kanunî ihlâldir. Bu halde kanundan maksat, bir âmme velâyetinden sadir olan umumî mahiyetteki her

nevi ahkâm olup bu ahkâm itiraz edilmiş olan kararı ittihaz etmiş bulunan idare için vacibülicradır, tatbiki mecburîdir.

Şu halde muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaat, yalnız teşriî kuvvetler tarafından vücuda getirilmiş olan kanunun ihlâli keyfiyetinin değil, aynı zamanda nizamî kararnamelerin ihlâli, keyfiyetin de müeyyidesidir. Bu nizamî kararnameler, şunlardır: 1 — Vazı kanunun son zamanlarda pek ziyade sıklaşan davetleri üzerine yapılan kararnameler; (10 Ağustos 1871 kanunu ilâh.); 2 — Devlet reisinin alelâde isdar eylediği nizamî kararnameler; 3 — Prefelerle nahiye müdürlerinin kararnameleri (Şûra kararı, 12 Temmuz 1907). 4 — Alelûmum bir âmme velâyetinden sadir olan ve miktarı oldukça kesir bir halk kütlesi tarafından ahkâmına riayet edilmesi mecburî bulunan meselâ bir mükâfatın tevziine müteallik olarak bir devlet fakültesinin isdar eylediği nizamnameler. (Şûra kararı, 22 Kânunusani 1909). Hattâ alelâde bir nezaret tamiminin ihlâli bile istisnâ ve hiç olmazsa tatbik edildikleri memurların nef'ine olarak muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaata yol açabilir. (Şûra kararı, 6 Ağustos 1909 ilâh...). Maamafih, hukukî içtihad, bir meclisin kendi eseri olan dahilî nizamnameyi tanımamasına dair olan müzakere ve kararım feshe kadar ileri gitmez. (Şûra kararı, 22 Mart 1912). Şûra, aynı makamın evvelce yapmış olduğu mesai programına mugayir olarak bilâhare yapacağı bir hususî tasarrufu da feshetmez. (Şûra kararı, 21 Mayıs 1913 ilâh...)

Şurası dikkate şayandır ki devlet şûrası, aynı makam tarafından ittihaz edilmiş olan umumî kaidelere muhalif olarak o makam tarafından ittihaz edilen hususî ve ferdî mukarreratı son zamanlarda sık sık feshetmektedir. (Şûra kararı, 17 Mayıs 1907 ilâh...). Hiç şüphesiz bir makam, kendisinin yapmış olduğu nizamnameleri ilga veya tadil etmek

hakkına maliktir. Fakat bunu umumî tedbir tariki ile yapması icap eder. Amme velâyeti, kendisi tarafından yapılmış olan nizamnamelere mugayir hususî birtakım tedbirler ittihaz ederek bu yoldan inhiraf edecek olursa bizzat kendi kanununu fesh ve iptal etmiş olur. (Şûra kararı, 31 Mart 1922...). Muayyen kanunî vazifeyi tecavüz prensibi, idareyi tahzir ve kendi hava ve hevesatına kapılmaktan himaye eder.

Kanunî ihlâl, ne demektir?

Kanunî ihlâl, şunları ihtiva eder: 1 — Asıl ihlâl, yani kanunun açıktan açığa hilâfına hareket, kanunu doğrudan doğruya tanımamak... Meselâ bir amme velâyeti, bir memur hakkında vazifeye müteallik nizamatta yeri olmıyan bir inzibatî ceza tatbik etmesi veya devlet reisinin kanunen muayyen ahval haricinde bir belediye meclisini fesheylemesi ilâh... bu kabildendir. 2 — Kanunun yanlış tatbik veya yanlış tefsir edilmesi, yani hukukî hata. (Kendisine şahsî bir hâdise isnat edilmekte olan bir memurun ismini alâkadara vermekten imtina etmesi gibi. Şûra kararı, 7 Temmuz 1922 ilâh...). 3 — Esası kanunînin fıkdanı, yani itiraz olunan kararı ya o kararı kanunî olarak muhik gösteremeyecek bir sebebe (şûra kararı, 19 Teşrinisani 1924) veya kâzip ve binaenaleyh hukukî tesirden mahrum bir sebebe istinat ettirilmesi hali. (Şûra kararı, 20 Kânunusani 1922).

Bir memur, bir kanunu tatbik ederken esasî kanunu ihlâl edecek olur da bu kanunu tatbik etmezse kanunî ihlâl mevcut mudur? Mösyö Hauriou, devlet şûrasının merakaver bir karar ile bu suale menfî olarak cevap vermiş olduğunu iddia eder. (Şûra kararı, 1 Mart 1912 ilâh...). Biz devlet şûrasının bu kadar ileri gitmiş olduğunu zannetmi-

yoruz. Esasen Fransada kanunların esasi kanuna mutabakatının dava tarikile münakaşa edilebileceğini zannetmiyoruz. (Bu mesele hakkında Gaston Joze ve Hauriou'ya müracaat ilâh...).

Kaziyei muhkimenin ihlâli de kanunun ihlâlîne teşbih edilmek icap eder. Zira mahkeme mukarreratı, taallûk ettikleri eşhas için kanunen vacibüliradır, tatbikleri mecburîdir. (Laferriere ilâh...). Fakat pek fazla harfiyen tefsir edilmemesi lâzımgelen medenî kanunun 1134 üncü maddesine rağmen muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaat, hiçbir zaman bir mukavelename ahkâmının ihlâl edilmesine karşı kuvvei müeyyede değildir. Medenî kanunun salifûlbeyan maddesi şu şekildedir: “Bir mukavelenamenin ihlâli tam kazaî salâhiyeti müstelzim bir davaya yol açar.” (Şûra kararı, 27 Şubat 1914 ilâh...).

Kanunu ihlâl ile içtima etmek için bir müktesep hakka madik olmak zarurî midir?

Bu noktada devlet şûrasının hukuk içtihadı, büyük bir tekâmül yapmıştır. Vaktile bu kabilden şurut sıhhati muhil bir nakise ile içtima etmek için bu nakisenin aynı zamanda müddeinin bir müktesep hakkını da ihlâl eylemesi lâzım geliyordu. Laferriere, “Kanunun ihlâlî, aynı zamanda bir hakkı da ihlâl demek olmadıkça bir fesh sebebi teşkil etmez.” demek suretile bu mütalaayı serdediyordu. (Laferriere ilâh...). Mumaileyhe göre bu halde muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaat, idarenin hüsnü cereyan ve seyrini temine matuf bir hukukî vasıta olmaktan çıkıyor, hususî hakları himaye vasıtası oluyordu.

Bu veçhile muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaat nazariyei umumîsi, tamamen toplu bir blok ha-

linden çıkıyor, müessesenin heyeti mecmuasile sun'î olarak birleştirilmiş bir nevi zeyil ile tezyin etmiş ve kanunu ihlâl esasına müstenit müracaat, netayici itibarile itiraz edilen tasarrufun feshine mahsur asıl davaya benzemiş oluyordu. Maamafih fikrimizce formülün hakikî manası, bu değildir “Kanunun ve müktesep hukukun ihlâli.” Son kelimeler, müracaata esas teşkil eden nakisenin mahiyetine merbut olmayıp müracaatın mesmuiyeti şartlarına merbuttur. Şu halde bu kelimeler, bir hususî şahsın iyi idare kaidelerine hürmet ettirmek maksadile yapabileceği müracaatların mesmuiyeti için zarurî ve kâfi olan alâkanın bir haktan istinbat edilmesi lâzımgeleceği manasını ifade etmektedir. Bu suretle umumî nazariye daha mütenasik ve irtibatlı bir şekil almış oluyor. Maamafih müracaatın mesmuiyeti şartlarından birinin kanunî ihlâl halinde müracaata açık olan diğer ahvalden daha sıkı bir surette araştırılmış olmasını keşfetmek güçtür. Bu gayri tabiliğin sebebi ihtimal tarihî bir sebeptir: Kanunu ihlâl dolayisile yapılan müracaatlarla muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile yapılan müracaatlar uzun müddet muvazi olarak inkişaf etmiş ve ancak, bunları avukat tutmak külfetinden ve mahkeme masraflarından muaf tutmak maksadile, 2 Teşrinisani 1864 tarihli kararname ile birleştirilmiştir. Münhasıran hususî hukuka riayet ettirmek maksadile ikame olunan davalarda müddeiden bir müktesep hak irae etmesi talebi son derecede makul ve tabiidir, işte bu talep, bu nevi müracaat muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile vuku bulan müracaatla birleştirildiği zaman an'atenen ipka edilmiştir.

Bu mülâhazalar, devlet şûrasının bu halde vuku bu m bir müracaatın mesmuiyeti için müktesep hakkın şart olarak talep edilmesinden feragat etmesine saik olmuştur. Noksan ile gayri tabiilik, bir sınıf memurin için bir vaziyet ih-

das edecek surette bazı nizamî ahkâmın ihlâlinden ibaret olan İdarî bir yolsuzluk devlet şûrasına arzedildiği zaman, bütün vuzuhu ile kendini göstermiştir. Bu ahkâm, mesleğe girmek için bazı evsafı bu meslekte daha yüksek bir sınıfa terfi etmek için bir takım zaman ve ehliyet şartlarını istilzam eylediği takdirde bir zatiyeti hukukiye teşkil eden bu mesleğe mensup memurlar heyeti mecmuasının bu tedabiri hamiyeye riayet müktesep hakkına malik oldukları söylenilebilir. Fakat her memurun, gayri kanunî bir tayin yüzünden, şahsan hususî hukukunun haleldar olmuş olduğunu iddia edilemez. Terfi muameleleri intihap ile yapılan bir meslekte herhangi bir memurun, nizamname hilâfına olarak, yüksek bir sınıfa terfi edilmesi bu kabildendir. Arkadaşlarından hiçbiri, bu suretle şahsî hakkının ihlâl edilmiş olduğunu iddia edemez. Çünkü hiçbirisi, şayet nizamname tatbik, edilmiş olsaydı, kendisi o mevkie gelecek idi iddiasında bulunamaz. Eğer bu meselede müddeiden müktesep hak talebi son haddine kadar ileri götürülmüş olsaydı ekseriya bazı memurun heyetlerini iltimasa karşı himaye etmeğe matuf olan âmme velâyetinin İdarî tasarruflarını her türlü amelî müeyyideden mahrum etmek gibi bir netice hâsıl olurdu.

İşte bu sebebe binaen devlet şûrası, bir heyete ait ihlâl edilmiş bir hak muvacehesinde her memurun, gayri kanunî tasarrufun feshinde alâkası olan her memurun bu tasarrufa karşı yapacağı itirazın mesmuiyetini kabul etmiştir. Formül, merakaverdir; bu formüle ilk defa olarak 11 Kânunuevvel 1903 (Lot meselesi) tarihli kararnamede tesadüf olunur: “14 Mayıs 1887 tarihli kararnamenin 7 inci maddesinin millî evrak hazinesi dairesinde yazıcılardan başka muvazzaf memurların paleograf - evrak memurlar arasından alınmasını natik olması keyfiyetinin bu memurlara bu memuri-

yetleri istihsal etmek hakkını bahşeylediğini ve Mösyö Lot'un paleograf - evrak memuru sıfatıyla şahsî bir alâkası bulunduğunu ve binnetice salifüzzikir ahkâm hilâfına yapılan bütün tayinlerin feshini talep için vaki müracaatının mesmu olacağını nazarı itibara alan şûra..." Şûranın bizim tarafımızdan vaki olan istifsar üzerine isdar edilmiş ve daha ziyade velvele sarmış olan diğer bir kararı, yardım gören çocukla müessesesinin müfettiş muavini olan müddeinin, nizamî ahkâma muhalif olarak bu idarede bir takım müfettişler tayin edilmesine dair olan kararların feshini talep etmek için "şahsî bir alâkai kâfiyeye malik olduğu" tebeyyün etmekle iktifa etmiştir. Hükümet Komiseri Mösyö Teissier de mütaleanamesinde hukuk içtihadındaki bu tebeddülün mana ve şümul ve ehemmiyetini bariz bir surette ortaya koymuştur.

Devlet şûrasının bunu müteakip kararlarında (şûra kararı, 12 Temmuz 1907 ilâh...) müstedinin bir müktesep hakkı olup olmadığını araştırmamak ve alelâde bir alâka sayesinde müracaatın mesmuiyetine karar vermek hususunda ısrar eylemesi badema İdarî mahkemenin, muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasıyla vaki müracaatın istinatgâhı kanunun ihlâli dahi olsa, müktesep hakka mukabil yalnız alâka ile iktifa edeceğini göstermektedir. (Şûra kararı, 1 Haziran 1906 ilâh...)

Tatbikatı hukukiye. I. — Müddeinin alâkasının bir haktan istinbat edildiği ahval.

1 — Mülkiyete ve ondan mütevellit hukuka tecavüz. Prensipten itibaren hususî mülkiyet mesaili hakkında karar itası münhasıran adlî mahkemelerin salâhiyeti dairesine dahildir. Fakat idarenin kendisine tâbi emlak ve emvalde

gayri kanunî surette mülkiyet hakkına hâlel getirerekten imtiyazatını suiistimal edebileceği birçok ahval bulunabilir. Bu kanunî ef'ali ihlâl dolayısıyla muayyen kanunî vazifeyi tecavüzle şaibedardır. Meselâ, umumî emlâki tahfif etmek bahanesile idarenin usule mugayir olarak bu emlâk meyanına bir hususî mülkü ithal etmesi bu kabildendir. (Şûra kararı, 27 Mayıs, 1863 ilâh...). Ne gemilerin, ne de sallarin seyrüseferine müsait olmıyan su cereyanları kenarında basamaklar tesisi ve bunlardan ayak bastı resmi alınmasını emreden tasarruflar da bu kabildendir. (Şûra kararı, 15 kânunuevvel 1853). Mülk sahiplerine mükellefiyetlerinin haricinde bir takım tahfif ameliyeleri icrasını emreden kararlar da bu kabildendir. (Şûra kararı, 12 Mayıs 1882). Meskenlerle arasında bulunması lâzımgelen mesafeyi hesaba katmaksızın mezarlıkların ihdasını, naklini, büyütülmesini emredenler de keza böyledir. (Şûra kararı, 2 Temmuz 1875). Evini hususî bir sanatoryom yapmak istiyen bir şahsı bundan men'e matuf kararlar da böyledir. (Şûra kararı, 15 Şubat 1901) ; yahut âmme tarikine muttasıl olmıyan arazide, ruhsatsız inşaatta bulunmaktan menetmeğe matuf bulunan kararlar da bu kabildendir. (Şûra kararı, 2 Mart 1900 ilâh .).

2 — Memuriyet, rütbe veya unvan dolayısıyla haiz olunan hukuka tecavüz. — Bir takım vezaiî ifa eden, rütbe veya unvana sahip bulunan eşhasa kanun tarafından temin edilmiş olan vaziyet onlara ferdî ve hakikî bir takım hukuk bahşeder. (Bir nişan taşımak, lâyenazillik, bir rütbeyi haiz olduğunu söylemek ve bu rütbeden aşağı olarak mahrum edilememek hakkı ilâh...). İdarî velâyet bu hukuku tanımadığı takdirde onun bu baptaki kararı muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile feshedilmek icap eder.

Meselâ devlet şûrasının 20 Mayıs 1887 tarihli bir kararı, bir general ile bir yüzbaşıyı, Fransada vaktile hüküm-

ran olmuş hanedanlara ait 22 Haziran 1886 tarihli kanunun yanlış tatbiki neticesi olarak, harbiye nazırının ordu kadrosu haricine çıkarması kararını feshetmiştir. (Kararname, Murat ailesinin mezkûr kanunun istihdaf eylediği hanedanlardan olmadığını zikretmektedir.) Yine 28 Kânunuevvel 1894 tarihli kararname, adliye nazırının müdafaa noktai nazarından avukatların imtiyazatını ihlâl eden bir kararım feshetmiştir.

Buna yakın bir mevzuda hukukî içtihad memurlara kıymetli bir zaman bahşetmektedir. İdare, memurları istediği gibi kullanmakta, onları ehliyetlerine uygun gördüğü işlerde istihdam eylemekte, onların nasıp ve tayinlerini tecil etmekte ne derece serbest olursa olsun, vazifeye müteallik esasî nizamat noktai nazarından onları muntazam bir vaziyet dahilinde bulundurmağa mecburdur. Meselâ idare, bir memurun yerine başka bir memur ikame ederek kendisine başka bir memuriyete tayin edileceğini ifade eylediği ve fakat onu diğer bir memuriyete tayin etmediği muttarit bir surette unuttuğu takdirde muayyen kanunî vazifeye tecavüz edilmiş olur. İdare, memuru azledebilir; fakat bunu yaptığı zaman bu tedbirden mütevellit mes'uliyeti deruhde etmekte olduğunu bilmesi lâzımgelir. (Şûra kararı, 28 Mart 1924).

3 — Ticaret ve sanayiın serbestisini ihlâl —

Birçok makamatı idariye ve bilhassa belediye, zabıtevî menfaat ile umumî menfaat namına, sanayi ve ticaretin icrasına ait şartları tanzim etmek hakkına malikdirler. Fakat idare, intizam ve asayiş, umumî âdabı, emniyeti ve umumî sıhhatin himayesini temin için lâzım olan bir takım tahdit tedbirleri ittihaz edecek olursa muayyen kanunî vazifeyi tecavüz etmiş olur.

Görülüyor ki burada devlet şûrasına geniş bir takdir

payı bırakmağa ve aynı zamanda bu vazifenin ifasını pek nazik kılan hâdisenin ve hakkın beraberce anlaşılması gibi bir yük tahmil eylemektedir. Devlet şûrasının kararları, ekseriya nizâmî otoritenin salâhiyetlerini ihlâl etmeksizin hürriyetin âdilâne hissesini vermek suretile gayet ince hal suretleri bulmuştur. (Bilhassa devlet şûrası kararı, 5 Mayıs 1899 ilâh...).

4 — Vicdan ve mezhep hürriyetine vuku bulan tecavüzler — Her vatandaşın kendi mezhebi ayinlerini serbestçe icraya hakkı vardır: (9 Kânunuevvel 1905 kanunu: “Cumhuriyet, vicdan hürriyetini temin eder. Cumhuriyet, aşağıda beyan olunan ve umumî asayişin menfaati namına vazedilmiş olan tahdidat dahilinde mezhebi ayinlerin serbestçe icrasını da zımanı altına alır.) Mezheplere ait olarak yapılan nizamnamelerin kanunen derpiş edilmemiş olan mesaile taallûku halinde veya kanunen muhik görülemiyecek şekilde mezahibe ait bir takım tahdidat vaz’ına kıyam edilmesi takdirinde muayyen kanunî vazifeye tecavüz edilmiş olur.

İçtihad hukukunun birçok kararları vardır ki bu mesele de bilhassa kilise çanlarının çalınması, mezhebe ait haricî ayinler ve dinî nümayişler gibi hususatta gayet rakik tefsirleri ihtiva eder. (Birinci nokta hakkında şûranın, 10 Mart 1911 ilâh., .kararnamelerine, ikinci nokta hakkında da 26 Kânunuevvel 1913 tarihli kararname ilâh., müracaat).

5 — Umumî meclisler veya belediye meclisleri azalığı gibi umumî vekâletleri icra hürriyetine vuku bulan tecavüzler — Meselâ müzakerat icrasına memur olan idare meclisleri azası, celselere davet edilmek, mensup oldukları heyetlere idare tarafından verilen raporlara muttali olmak; meclisin nizamatı mucibince müzakerat esnasında söz almak ilâh... hakkına maliktirler. Bu hukuku ihlâl edecek olan her ida-

rî tasarruf, muayyen kanunî vazifeyi tecavüzle şaibedardır. (Şûra kararı, 1 Mayıs 1903 ilâh...).

6 — Memurin mahalliyenin imtiyazatına tecavüz — Memurini mahalliye, kanunen derpiş edilmemiş olan ahvalde, müzakerat ve mukarreratlarını fesh ve ilga eden mafevk makamın kararlarını istinaf etmek hakkına malikdirler. Memurini mahalliyeeye karşı kanun dairesinde muamele yapılması, onların hakikî 'bir hakkıdır. (Şûra kararı, 8 Ağustos 1872 ilâh...).

7 — Hukuk ihdas eden kararların geri alınması — Bir idari karar, prensip itibarile, kabili fesihtir. Maamafih bu karar, bir icraî tasarrufa veya bir şahsı salise bir müktesep hak tefviz eden bir mukavelenameye esas vazifesini gördüğü zaman, feshedilemez, geri alınamaz. Bu halde bu şahsı salis kendisini izrar eden tasarrufu, muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile bilmüraca feshettirebilir.

Ameliyatta ekseriya bu hal, mafevk makam madun makamın bir kararını tasvip ettikten sonra bu tasvibine nadim olması halinde, vuku bulur. Eğer bu esnada tasvip kararı dolayisile eşhası salise lehine müktesep hukuk hâsıl olursa kararın geri alınması gayrimümkün ve batıl olur. (Şûra kararı, 2 Mart 1877 ilâh...).

Meselâ bir nahiyeye karşı bir taahhüde girişmiş olan bir umumî meclis, yeni bir müzakere ve karar ile, bu suretle girişmiş olduğu taahhütlerden yakasını sıyıramaz. (Şûra kararı, 5 Kânunusani 1906 ilâh...).

8 — Kanunun emrettiği bir fiili ifadan imtina — Birçok ahvalde, kanun idareyi bir şahıs lehine şu veya bu işi yapmakla mükellef kılar Bu kanunî hüküm, o şahıs lehine bir müktesep hak ihdas eder. Şu halde idare kendisine emredilmiş olan fiili ifadan imtina eylediği tak-

dirde mutazarrır olan şahıs, muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaat ederek imtina kararını feshettirebilir. İşte devlet şûrası, bir şahsın mülkünün hudut ve istikametinin tayin edilmesi veya inşaatta bulunmak ruhsatiyesinin itası talebinin reddini mutazammın olan kararları birçok defalar feshetmiştir. Kanunun derpiş etmiş olduğu istisnaî ahval haricinde avlanma ruhsatiyesinin verilmesinden imtina olunması da aynı mahiyettedir. (Şûra kararı, 13 Mart 1867 ilâh...). Bir müntehibe intihap listesinin tevdiinden imtina olunması, (şûra kararı, 19 Haziran 1863), bir içki satış mağazası açmak için verilecek beyannameyi kabul ve makbuzunu ita etmekten imtina edilmesi de aynı mahiyettedir. (Şûra kararı, 4 Temmuz 1884 ilâh...).

Şurası nazarı dikkati celbe şayandır ki muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaat, bu halde, idare için müsaadevî mahiyette olan kanunların değil, emreden kanunların müeyyidesidir. Keza şu cihet te nazarı dikkati celbe şayandır ki, idareye tahmil edilmiş olan mükellefiyet, bir şahsa müktesep hak bahşetmek maksadile tahmil edilmemiş ise bu şahsı, imtina kararına muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiası tarikile itiraz için bu mükellefiyetle ihticaç edemez. Meselâ prefenin bir nahiyenin mütalebe edilebilecek bir borcunun tesviyesi için lâzım olan bir meblâğı resen o nahiyenin bütçesine ithal etmekten imtina suretinde vermiş olduğu karar bu kabildendir. (5 Nisan 1884 kanunu). Prefenin bir nahiyenin mütalebe edilebilecek bir borcunun tesviyesi için lâzım olan bir meblâğı resen o nahiyenin bütçesine ithal etmek mükellefiyeti, bilhassa alacaklıların menfaati namına değil, belki muhasebe işlerinin hüsnü suretle cereyanını temin için gayri ferdî bir surette ihdas edilmiş bir kaidedir. (Haurion'un eserinde mezkûr şûra kararları ilâh...). Maamafih hukuk içtihadının bilhassa

kanunun ihlâli esasına müstenit muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddialarında artık bir hak istemiyerek bir alâka ile kanaat etmeğe başlamış olmasından dolayı bu şiddetinden vazgeçmesi mümkündür.

9 — Esas kanunu fıkdanı. — İdare, hukukî bir kıymete malik olmadıkları halde böyle bir kıymet bahsettiği bir takım kontraltolara, mukavelelere ve hâdiselere istinaden bir karar ittihaz ettiği zaman yine kanunu ihlâl etmiş olur. Meselâ idare ile memurlar arasındaki münasebat ,kanunî ve nizamî münasebattan olup mukavelevî münasebattan olmadığından idare, memurlarından birisinin bir talebini, bu memur ile kuvayı umumiye arasında yapılmış olan bu memurun talebini serdetmeyeceği taahhüdünü natık bulunan bir mukaveleye istinat etmek suretile, reddedemez. Esbabı mucibesi bu şekilde olan bir kararın esası kanunîsi yoktur. (Şûra kararı, 19 Teşrinisani 1924).

Tatbikatı 'hukukiye (mabait) : II. Alâkanın bir haktan müstenbit olmadığı ahval.

Yukarda gördüğümüz veçhile devlet şûrası, kanunî ihlâl esası üzerine mü es s is bir müracaatın mecmu olabilmesi için şart olarak müddeinin bir müktesep hakkının mutazarrır edilmiş olmasının ispat edilmesini talep etmekten artık vazgeçmiştir. Bu hukukî içtihad, memurlar tarafından gayrikanunî terfiler veya tayinler aleyhine vuku bulan müracaatlar dolayısıyla teessüs etmiştir. (Haurion ilâh..). Bugün de kanunun ihlâli esasına istinat eden ve alelade bir alâka ile muhik gösterilen muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasına müpteni müracaatın başlıca tatbikatını yine bu sahada aramak icap eder. İşte devlet şûrası, polis müdiri-yeti memurları cemiyetinin itiraz olunan kararların feshini istemekte “bir alâkası olduğu tebeyyün ederek” 29 Ha-

ziran 1914 tarihinde sulh muhafızlarının nef'ine ait olarak: ittihaz edilmiş olan kararı feshetmiştir. (Şûra kararı, 7 Temmuz 1922). Bünyesi, devlet şûrası namzetlerin kendilerini vaktinde tanıtmalarına müsaadebaş olmayacak bir süratle ihzar ve nezarete iblâğ edilmiş olan namzetler listesinin bu suretle ihzara iblâğından dolayı bu listenin ihtiva etmekte olduğu tayin kararlarım feshetmiştir. (Şûra kararı, 13 Mayıs 1921). Bu karar, müddei mevkiinde bulunan memurların “Bu feshi takiben vaki müracaatlarım mesmu kılacak şahsî bir alâkaya malik olduklarım” tebeyyün etmektedir .(Şûra kararı, 22 Temmuz 1921).

Fiilî hata.

Mösyö Hauriou, precis de droit administratif ismindeki eserinin birinci tab'ında hukukî hatanın yanı başında fiili hatanın da, muayyen hukukî vazifeyi tecavüz iddiasile yapılacak müracaatın idare memurlarının gayri sahih vakıalara istinaden vermiş oldukları kararlara karşı da açılması suretinde, fesli vasıtası olarak kabul edilmesi temennisinde bulunmuştur.

Devlet şûrası, uzun müddet bu teklife mukavemet etmiştir. Maamafih nihayet birçok ahvalde bu teklifi kabul etmiştir. İdareye tâbi eşhasın İdarî tasarruflar üzerindeki hukuku kontrolleri, filhakika gayri sahih hâdiselere istinat eden bir tasarrufun feshine müncer olmamış olsaydı, ya gayri kâfi olacağı gibi maharetli bir idare memurunun, gayri sahih bir kararı şûranın sansüründen kurtarmak için bîr takım hâdiseler icap veya hâdiseleri tahrif etmesi kâfi gelmesi de pek nazik meselelere yol açardı.

Hiç şüphesiz, devlet şûrası bu kabîl tasarruflar icra edilmiş olması takdirinde tazminat talebi için müracaatlar

yapılmasını kabul etmiştir. Meselâ bir belediye memuru, sahte olduğu tebeyyün eden bir takım bahanelerle anî surette azledilecek olursa devlet şûrası bu memura tazminat ita eder. Fakat bu meselede muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaat olunması esası kabul edilmeyecek olursa fiilî hata ile şaibedar olan tasarruf, İdarî velâyetin bilâvasıta sansüründen kurtulmuş olur. Binaenaleyh tasarruf, mer'î ve muteber kalır; tazmini kabil olan netayici tamir edilir.

Binaenaleyh devlet şûrası, birçok ahvalde fiilî hatayı, esbabı fesihden addeder; fakat bu kabulünü ihtiyatla yapar ve faal idarenin istiklâlîne hâlel gelmemesine dikkat eder. İdarî mahkeme, faal idare sahasına pek mahremane nazarlar atfedecek olursa kendisine birçok kapıların kapatıldığına şahit olur. Binaenaleyh İdarî mahkeme, vazifesini hüsnü ifa edebilmek için kontrolünü mutedil ve mahdut bir tarzda yapmalıdır. İdarî mahkeme, faal idarenin düşmanı mesabesinde olmamalı, dostu ve müttefiki gibi hareket etmeli, ona hatalarını ihtar eylemeli, noksanları ikmal etmesine yardım etmeli ve sırf kendi kuvvetleri ile başbaşa kalmış olan idarenin mücadele edemeyeceği birtakım muciz nüfuzlardan onu kurtarmalıdır.

Maamafih şimdiden denilebilir ki, devlet şûrası, hâdis, gayri mer'î bir rabıta ile müracaatın mevzuunu teşkil eden hukuk meselesine merbut olduğu zamanlarda hâdisenin tetkikinde pek ileri gider.

İşte kilise çanlarının çalmasına ve haricî dinî ayinler icrasına dair olan nizamın tanzimi hususunda devlet şûrası, yalnız hürriyeti mezahibin değil, aynı zamanda mahallî an'anelerin müdafii kesilmiş olup bu an'anelerin mevcudiyeti ve şümülû derecesini tahkik etmeğe kendisini salâhiyettar addetmiş ve nahiye müdürlerini bu an'anelere

riyete mecbur tutmuştur. (Şûra kararı, 1 Mayıs 1914).

Aynile Devlet Şûrası, Fransa nahiyeleri nüfus cetvellerinin mevsuk olduğunu ilân eden kararnamelere karşı, bir yerde tecemmü etmiş olan nüfusa ait hesabatın meskenlere ait icar ve teslim şartlarının yanlış tefsir edilmesi takdirinde, yapılan itiraz ve müracaatları kabul eder. (Şûra kararı, 3 temmuz 1914.)

Diğer kararlarında Devlet Şûrası, hâdisе meselesine daha yakından temas etmiştir: 13 temmuz 1911 tarihli kanunun 118 inci maddesi, âbidelerin ve manzaraların bedî şekillerini ve vaziyetlerini muhafaza menfaati namına ev inşaatı mühendislerine idare tarafından verilen emirleri bu mühendislerin riayet etmelerini mecburî kılmıştır. Devlet Şûrası, inşaat yapılması tasavvur olunan yerlerin bir manzarasile vasfım veya âbidevî bir vasıf arzetmekte olduğunu tahkika kendisini salahiyyettar görür ve bu vasfı görmediği takdirde mülkiyet hakkının tahdidine müteallik olan kararları fesheder. Bir Şûra kararında deniliyor ki: “İnşaat icrası mutasavver olan mahallin mevcut bir âbidenin teşkil etmekte olduğu çerçeve içine dahil olup olmadığını ve dahil olduğu takdirde bu inşaatın bu çerçeveyi ihlâl edecek mahiyette olup olmadığını tahkik hususunun Devlet Şûrasına ait olduğunu nazarı dikkate alan Şûra..., (Şûra kararı, 4 nisan 1914 .. ilh)

Gayrisahih hâdiseler dolayısıyla azledilmiş olduğundan şikâyet eden bir memurun müracaati üzerine Devlet Şûrası, müşteki hâdisatın ademi sıhhatini isbat edemediğinden dolayı azil kararını feshetmekten imtina eylemiştir. (Şûra kararı, 18 haziran 1915) Bundan şu netice çıkar ki, bu gibi ahvalde Devlet Şûrası, hâdiseleri kontrol etmek hakkını muhafaza eylemektedir.

Esasen Şûra, bunu yeni bir kararında vazihan yapmış ve

nazırın bir ceneralin azline müteallik olan kararını, bu kararın istinat etmekte olduğu hâdiselerin ademi sıhhatine binaen, feshetmiştir. (Şûra kararı, 5 temmuz 1918 .. ilh) Aynile Devlet Şûrası, bir mezarlığın menfaati umumiye namına tevsiini ilân etmekten, bu mezarlığın kanunun emrettiği veçhile mesakinden uzak olmak şeraitini haiz olmadığı bahanesile, imtina eden kararı, sebep gösterilen hâdisenin ademi mevcudiyetine binaen feshetmiştir. (Şûra kararı, 19 temmuz 1918 .. ilh) Nihayet idari hukukî içtihad 20 kânunusani 1922, bu eserini gayet cür'etkârane bir karar ile tetviç etmiştir. Prefeler, mafevk makam lüzum görünce devlet reisinin bir kararnamesi ile azlolunabilirler, nezaret emrine alınabilirler veya mezuniyete sevkolunabilirler. Bunun için bu tedbirlerin dava tarikile münakaşa edilmesine lüzum ve mahal yoktur. Fakat idarenin umumî efkâr huzurunda mes'uliyeti kabul etmesi ve mes'uliyetten kurtulmak için bir takım vesileler icat ederek hakikî sebepleri gizlemeğe kalkışmaması lâzımdır. Bir kelime ile söyliyelim: İdare takdirî salâhiyetinden vâsi mikyasta istifade etmelidir. Fakat bir plân uydurarakтан suiistimali giderilmesi memnudur. Trepont kararının meydana çıkarmak istediği nokta budur: “Dosyada mevcut vesaika nazaran müstedinin mezuniyete sevk edilmesini talep etmek şöyle dursun, bilâkis mütemadiyen mevkiinde kalması arzusunu izhar etmiş olduğunu dahiliye nazırının mezuniyete sevk kararını alâkadar talebi üzerine ittihaz edilmiş göstermek suretile bu kararı maddeten gayrisahih bir hâdiseye istinat ettirmiş ve bu suretle ona gayrimevcut bir sebep hukuku izafe etmiş bulunduğunu ve binaenaleyh bu kararın muayyen kanunî vazifeyi tecavüz dolayısile feshi lâzım geldiğini nazarı itibara alan Şûra...1,

Filî hatadan mütevellit muayyen kanunî vazifeyi tecavüzü hangi fesih sebebine raptetmek icap eder? Mösyö

Hauriou, bunun salâhiyeti suiistimal olduğu fikrindedir. Mumaileyh diyor ki: “Zira meseleye müteallik hâdiseler hakkında teknik salâhiyete sahip olmadan vazifeyi ifa etmek o vazifeyi servisin menfaat ve hayrinden gayrı bir işte kullanmak demektir.,,

Bu mütalaanın bütün kıymetine rağmen bizim fikrimizce filî hatada bir nevi kanunu ihlâl görmek müreccaktır, Temyiz Mahkemesi buna esas kanunu fıkdanı der. Umumî idareye ait hususatta müessesenin umumî kanunu, idare memurunun kararlarını sahih sebeplere istinat ettirmesini âmirdir. Eğer kararı için esbabı mucibe olarak ileri sürmüş olduğu sebepler hatalı olur ise karar, esas hukukiden mahrum olur ve yıkılır. Kat’î hâdiseler hakkında aldanır ise kanunun mahalli tatbiki olmayıan ahvalde kanunî hâdiselere tatbik ve binnetice yanlış tatbik etmek suretile bu kanunu ihlâl eder.

Fakat, yukarıda söylediğimiz gibi, Devlet Şûrası hâdiselere kendi vasıflarını ve şeniyetlerini iade etmek suretile faal idareye ait olan sahaya mahrem bir ecnebi unsurun girmemesine gayret eder. Filvaki hâdiselerin sıhhatini tayin ve tesbit etmek için bir keşif veya anket gibi bir tahkik tedbiri emretmekte tereddüt eder. Salâhiyeti suiistimal mesailinde olduğu gibi hatanın bizzat dosyadaki evrakta, idare tarafından verilen izahatta, tahkikat esnasında irae olunan vesaik te bulunmak gerektir.

Bu ihtirazi kayıt yapıldıktan sonra, itiraz olunan kararda zikredilmiş olan hatalı hâdiseler bu kararın hukukî sebebini teşkil ettiği ahvalde filî hata bir fesih sebebi olarak ileri sürülebilir. Bu sebebin yanlış olduğu isbat edilmiş olduğundan kararın esası yoktur ve ortadan kalkması lâzımdır.

IV. Salâhiyeti suiistimal

Salâhiyeti suiistimalin tarifi.

Devlet Şûrasının en ziyade elastikiyet göstermiş olduğu nazariye, salâhiyeti suiistimal nazariyesidir. Muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaat usulünün inkişafı için en mükemmel fırsatları o, vermiştir ve o verecektir. Laferriere .. ilh) Devlet Şûrasının ihdas etmiş olduğu “Salâhiyeti suiistimal detournement du pouvoir,ı tabirini nihayet kanun da teyit etmiştir. (Harp Tekaüdiyelerine ait 31 mart 1919 Kanunu, madde 43.)

Salâhiyeti suiistimal nazariyesi şu fikre istinat eder ki, idare memurlarına kanunun vermiş olduğu salâhiyetin gayesi onların idarenin hayır ve menfaatine hizmet etmeleridir. Velâyeti âmmeye tefviz edilmiş olan salâhiyet, müessesenin gayesine merbuttur. Bir idare memuru, ittihaz etmiş olduğu bir karar ile, kendisine verilmiş olan salâhiyetlerin gayesinden gayrı bir gaye takip edecek olur ise salâhiyeti haricine çıkmış olur. Diğer bir noktai nazardan, o idare memurunun kanunun ruhunu bilmiyerek onu ihlâl etmiş olduğu söylenilebilir. Şu halde bir memurun uhdesindeki salâhiyetlerin kendisine tefviz edilmesinin gayesinden başka bir gaye ile salâhiyetleri kullanırsa salâhiyeti suiistimal etmiş olur. Bu karar, “bir memurun umumî menfaati muhafaza ve âmme hizmetini hüsnü ifadan gayrı bir gaye takip ederek harekete geçtiği takdirde,, salâhiyeti suiistimal karşısında bulunmuş olur demekle bu suiistimalin bariz bir surette tavsif etmektedir. (Şûra kararı, 7 temmuz 1916 .. ilh) Gayenin yanlış olmasından istinbat olunan muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile müracaata yol açmakla Devlet Şûrası, görüldüğü veçhile idare memurunun salâhi-

yetini tahkik, ondan kanunun eşkâl ve meanisine riayet etmesini talep etmekle iktifa eylemez; Şûra, bu tasarrufun bir hüsnü idare düşüncesinden mühlhem olmasını da ister; idare memurunu harekete geçmeğe sevkeden âmilleri de araştırmğa kadar ileri gider.

Devlet Şûrası, bu suretle en takdirî ef'ale kadar vaz'iyet eder. İşte kanunun ihlâli yanında bu fesih vasıtasının menfaati gösteren cihet, bu noktadır. Takdirî bir salâhiyeti istimal eden bir memur kanunu nadiren ihlâl ve salâhiyetini kat'î bir şekilde pek az tecavüz eder.. Bunun da sebebi bu takdirî salâhiyetin kendisine bahşetmiş olduğu imkânlardır. Salâhiyetin suiistimali, onu İdarî ahlâkiyete riayet etmeğe mecbur eder.

Devlet Şûrasının salâhiyet suiistimalini meydana çıkarmak için tahkikat icra etmek hakkının hudutları.

Takip edilen gayeye ait bu taharri, idarenin en gizli düşüncelerinin tahlilini farz ve istilzam eder. İdarî mahkemenin faal idarenin vezaifine müdahaleye hakkı olmamak dolayısıyla bu kabil bir tahlil pek naziktir. Kontrolünün âmme hizmetlerinin seyri için bir engel teşkil etmemesi ve pek çabuk müsamahası kabil olmıyan bir hal alacak bir engizisyon haline gelmemesi lâzımdır. Binaenaleyh Devlet Şûrası, idare memurlarını kararları hakkında hesap vermek üzere kendi huzuruna çıkmalarını emredemez. Esasen ekseriya İdarî mukarreratın esbabı mucibeli olması lâzım gelmez. (Şûra kararı, 7 temmuz 1916 .. ilh)

Eğer İdarî mukarrerat, esbabı mucibeli olur ise, Şûranın bunu rüiyet edebilmesi için salâhiyeti suiistimalin ileri sürülmesi lâzım gelir. Şûra, resen bu fesih sebebini ileri süremez. (Şûra kararı, 31 kânunusani 1902 ..ilh)

Bu sebep ileri sürülünce, Devlet Şûrası salâhiyet suiistimaline delil olmak üzere yalnız idarenin itiraf veya şibih itirafını rüyet eder. Ondan hatta dosyanın anasının delilini istihraç eder: İdareden sadır olmuş olan vesaik ile yine idare tarafından ya bilihtiyar veya müracaati salâhiyettar nezarete tebliğ eden Devlet Şûrasının talebi ile dosyaya ithal edilmiş olan vesaik... İşte salâhiyeti suiistimal, ekseriya bizzat itiraz edilmiş olan kararın âmillerin o karara müracaat eden ve onun şümülünü tasrih eyliyen muhaberatin ve alınacak karar hakkında mafevk makam tarafından verilmiş olan talimatın yardımı ile isbat olunur. Alâkadar memurların nazır tarafından gönderilmiş olan raporları da keza kıymetli bir takdir unsurudur. Devlet Şûrası, bazan Devlet Şûrası nazırdan tetkikatı tahrik etmesini talep edebilir. Fakat bu ana kadar Şûra, salâhiyet suiistimallerini tahkik için keşifler, anketler emretmekten imtina eylemiştir.

Hiç şüphesiz hakikî bir delil istenilmeyecektir: Alelâde karineler, ağır sarıh ve birbirine mutabık olmak şartile, kâfidirler.

Salâhiyeti suiistimal ve velayeti adliye.

Adlî mehakimin İdarî tasarrufun kanuniyeti hakkında hüküm vermekte oldukları ahval vardır. Meselâ gayrikanuniyeti müşahede eyledikleri zabıta kararnamelerini bir ceza ile teyit etmekten imtina edebilirler. Bu noktai nazardan salâhiyeti suiistimal, ademi salâhiyet veya şekil noksanı gibi, zabıta mukarreratının şurut sıhhatini ihlâl ve bunları ifsat eder. İşte mahkemeler, biraz zaman tereddüt ettikten sonra, kararların zabıtaya müteallik esbaptan gayrı sebeplerden mülhem olduğunu gördükleri zaman, bu karara karşı gelenlere bir ceza tatbik etmekten imtina etmişlerdir.

(Cinayet mahkemesi, 25 teşrinievvel 1900).

Fakat bu mahkemelerin bu bapta hukukî içtihadları, pek mütereddit kalmıştır. Bu hukukî içtihad faal idare sahasında daha ziyade ileri gitmekten korkmuştur. Bu mahkemelerin. bilâhare Devlet Şûrası tarafından salâhiyeti suiistimal ile şaibedar görülmüş olan polis kararlamelerini kanunî ve mecburî addederek bir takım cezalarla bunları teyit eylediği nadir değildir. (Cinayet Mahkemesi, 25 ağustos 1864 .. ilh)

Aynı keyfiyet, daha bariz bir meselede de tebyin olunabilir. Bir nahiye müdürü, bir musiki cemiyetinin heyet halinde tariki âma çıkması hakkında mütekaddim bir mezuniyete vabeste görmesi halinde Devlet Şûrası, yurdun muttarit ve binaenaleyh âmme menfaati kaygusundan mülhem olmadığına görecektir olur ise, herhangi muayyen bir musiki heyetinin dışarı çıkması hakkını redde matuf olan kararı feshetmekte tereddüt etmez. (Şûra kararı, 21 ve 28 haziran 1912 ilh) Fakat bu musiki cemiyeti, Devlet Şûrasına müracaat edecek yerde bu ciheti kale almayarak dışarı çıkacak olur ise nizama muhalif hareket etmiş olmaktan kurtulamaz: Temyiz Mahkemesi, red kararının muttarit olmasını onun ademi sıhhati için bir sebep addetmez. Halbuki, bu salâhiyeti suiistimalin vasfı mümeyyizdir. (Cinayet Mahkemesi, 9 kânunusani 1914).

Salâhiyeti suiistimalin gayrikanuniyet ile karışmadığı söylenilebilir. O daha geniş bir suale cevap teşkil etmektedir. Bu sebepten dolayı zabıta mukarreratının kanuniyeti bahsinde hüküm itasına salâhiyettar olan Temyiz Mahkemesi, bu mukarreratın şaibedar olduğu salâhiyet suiistimallerinde bir gayrikanuniyet görmekten imtina eder. Bu, hususî şahıslar için bir tehlikedir. Fakat bu eşhas, alelâde polis mahkemelerine müracaatla salâhiyeti suiistimal mese-

lei müste'hiresi mevcut olduğunu iddia edebilirler. Bu takdirde hâkim, kararı tecil ve Devlet Şûrası da bu usule tebeyyet eder ve bu usul onun, hatta muayyen kanunî vazifeyi tecavüze ait mühletler geçtikten sonra müracaat edilmiş olsa dahi, meselei müste'hireyi rüiyet etmesine ve salâhiyeti suiistimali sansöre eylemesine müsaade bahşolur. (Şûra kararı, 2 ağustos 1907).

I. Umumî yollar zabıtası.

Alelûmum zabıta ve alelhusus umumî yollar zabıtası, âmme menfaati namına teşkil ve tensik edilmiştir.

Onun haiz olduğu imtiyazat hususî menafie, malî menafie ve hazine menafiine hadim kılınamaz. Umumî yollar zabıtası (yol muhafaza teşkilâtı), umumî emlâkin himayesi, münakalâtın serbestisi ve emniyeti için ihdas edilmiştir. Bu sebepten dolayı, bir umumî yollar ruhsatıyesi bu ruhsatıyeyi alan kimsenin aldıktan sonra tayin edilmiş olan rûsumu tediye etmemesi ve yahut nahiyenin zemin aletini başka işlere tahsis etmek tasavvurunda olması ve yahut (gaz kumpanyalarına ait hususatta) ruhsatıyeyi almış kimsenin gaz fiyatını indirmek istememesi bahanesile geri alınamaz. (Şûra kararı, 23 mart 1880 .. ilh) Devlet Şûrası, uzun müddet bu hukukî içtihadın menfaatini umumî yollara ait müsaadelerin itasından keyfi olarak imtinaa teşmil etmekten istinkâf eylemiştir. (Şûra kararı, 6 mart 1885 .. ilh).

Bu farkı muhik göstermek için Laferriere “takdirî bir müsaadeyi vermekten istinkâf eden idare, ne bir hakkı ve ne de bir menfaati ihlâl etmiş olmaz. Yalnız bir âtufeti bahşetmekten istinkâf etmiş olur. Bir menfaat müsaade sahibi ile alelâde bir müstedi arasında fark vardır: Birincisi kendisi ile idare arasında evvelce ihdas edilmiş olan münase-

betlerle ihtiyaç eder, İkincisi ise ancak bu münasebetlerin teessüs etmesi arzusunu izhar eder ki, bu da bir davaya yol açmak için kâfi değildir., (Laferriere).

Bu tefrike bihakkın itiraz edilmiştir: İdare bir ruhsati vermekten imtina veya vermiş olduğu ruhsati istirdat etsin, her iki halde de umumî emlâkin menfaatinden mülhem olmak mecburiyetindedir; yalnız bu hudut dahilindeki salâhiyeti takdiridir ve bu iki halden birinde değil de diğesinde âmme hukukunun kendisine tayin etmiş olduğu gayeden inhiraf etmesi sebebi anlaşılabilir.

Diğer taraftan turuk ve muabir ruhsatiyesi, artık bir atıfet olmaktan çıkmıştır. Meselâ yol üzerinde kurulan satış sergileri meselesinde bunlar ekseriya ticaret için hakikî bir zaruret teşkil etmekte olup serbest rekabet prensibini ihlâl etmeden bunların reddine imkân yoktur. Tenvirat, kuvvet nakli hususâtında umumî yollar alelekser kanalizasyonların yapılmasına en ziyade müsait olan sahadır. Nehirlerde seyrisefain bahsinde, gemiler için bir iskelede tevekkuf etmeleri bir zarurettir. Devlet Şûrasının mühim menafimi ihlâl edebilen ruhsat itasından imtinaları kontrol etmekten uzun müddet istinkâf etmemesinin sebebi bu suretle anlaşılmış oluyor. Bu sebebe binaen hukukî içtihad, bugün umumî emlâkte bir imtiyaz veya bir ruhsat itasından imtina edildiği takdirde yapılacak muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasına müstenit müracaati mesmu addetmektedir. (Şûra kararı, 13 mart 1908 .. ilh) Devlet Şûrası, prensip itibarile hususî şahısların umumî emlâkte imtiyaz veya ruhsat almağa bir gûna hakları olmadığını kabul etmektedir. Yalnız herbirinin buna ehliyetleri vardır. Bu müsaadelerin itası, idarenin salâhiyet takdiriyesi dairesi dahiline girer. Fakat idare, bu müsaadeleri reddettiği zaman, âmme menfaatinden istihraç edilmiş esbaptan mülhem olmalıdır. Ak-

si takdirde Devlet Şûrası, onun vereceği kararı fesheder. Devlet Şûrası, kararlarından birinde kendisinin eski mukarreratından birisinin icrasını temin etmek için kontrol zihniyetini çok ileri götürmüştür. Şûra, kendisi tarafından âmme menfaatine müstenit olmadığından dolayı bir umumî yollar müsaadesinin bahsinden imtina edilmesi kararını feshelediği zaman idarenin müphem ve gayrisarih bir surette bir âmme menfaati ileri sürerek imtinanın tecdit edemeyeceğine hükmetmiştir. Çünkü bu şüpheli bir döneklik olur. Yeni imtinanın muteber ve sahih olabilmesi için bu imtinanın idarenin âmme menfaati mülâhazasile yeniden mesele hakkında hakikaten tetkikat yapmış olduğunu ve imtinada ancak ruhsat itasının umumî intizam için büyük mahzurlar tevhit edeceği sarih bir surette tebyin eylemiş bulunduğunu gösteren bir dosyaya istinat etmesi lâzımdır. (Şûra kararı, 4 ağustos 1922)

26 haziran 1914 tarihli bir kararda Devlet Şûrası, bir salâhiyet suiistimalini addetmek suretile sarih bir kararı değil, idarenin imtina addedilen sükûtundan ibaret olan zımnî bir kararını feshetmiştir. Mesele şu idi: Bir şahıs, bir geminin Seine nehrinde istasyon yapması için prefeye müracaat etmiş ve prefe bu talebe karşı sükût etmiş idi. Müstedi, dört ay devam eden bu sükûtta istintaç etmiş olduğu zımnî red kararını Şûrada istinaf etmiş idi. Bunun üzerine Devlet Şûrasının bir tasarrufun değil, fakat bir sükûtun âmillerini araştırması lâzım geliyordu. Bu araştırmaların ve tahkikatın ne kadar nazik olduğu görülüyor. Prefenin imtina için istinat etmiş olduğu âmillerin hizmete müteallik bir menfaat olmayıp malî bir sebep olduğunu görerek Devlet Şûrası bu imtina kararını feshetmiştir.

Umumî emlak müteallik zabıta hususatında Şûranın prefektörlerin âmme hizmetine yabancı bir takım menafi

kaygusile arabaların bir istasyona girmesine ait bir takım nizamlar vazeden mukarreratım fesheden oldukça eski fakat pek kat'î kararları zikrolunabilir. (Şûra kararı, .. ilh)

Hukukî misaller. II. Sıhhat zabıtası.

Bu zabitanın gayesi, ancak nezafet ve umumî sıhhat olmak lâzımdır. Bu zabitanın memurine vermiş olduğu salâhiyetlerin âmme menfaatine hizmet eden eşhası maneviyenin malî menafîini temin için istimal edilmesi caiz değildir. Devlet Şûrası, bu prensibi maruf bir meselede tatbik etmiştir: 2 ağustos 1872 kanunu, kimyevî kibritlerin imalini, devletin menfaati namına, inhisar haline koymuştur. İnhisarı ihale etmek için devlet mevcut fabrikaları satın almak veya ortadan kaldırmak hususu ile meşgul olmuştur. Bunlardan tehlikeli, uygunsuz veya gayrisıhî müesseseler hakkındaki kanuna tâbi olan bazılarının vaziyeti kanuna tevafuk etmiyordu ve prefenin müsaadesi olmaksızın işliyorlardı. Maliye nazırı, bu fabrikaları istimlâk mecburiyetinde kalmamak için, prefelere filhakika müsaadesiz olarak işlemekte olan fabrikaların kapatılması emrini verdi. Devlet Şûrası, bu sed kararlarım feshetti. (Şûra kararı, 26 teşrinisani 1875 .. ilh) Devlet Şûrası, kararında prefe tehlikeli, uygunsuz ve gayrisıhî müesseseler hakkındaki kanunların ve nizamın kendisine bahşetmiş olduğu salâhiyetlere tevfikan kimyevî kibrit fabrikasının kapatılmasını emrederken “bu kanunların ve nizamnamelerin teminat teşkil etmekte oldukları menafîi istihdaf etmediğini; devletin bir malî servisin menfaati namına hareket ettiğini; bu suretle kendisine ait olan zabıta salâhiyetlerini bu salâhiyetlerin kendisine bahşedilmesinin gayesi haricini istimal eylemiş olduğunu,, tebyin etmiştir.

Buna mümasil diğerk bir silsilei efkâr dahilinde belediyenin mezbahasından başka bir mezbahada kesilmiş olan hayvan etlerinin nahiye dahiline girmesini meneden belediye reisinin kararlarını fesheden Şûra mukarreratı zikrolunabilir. Çünkü belediye reisi bu kararını nezafet maksadile değil, mahallî ticareti himaye maksadile ittihaz etmiş idi. (Şûra kararı, 22 mayıs 1896 .. ilh).

Hukukî misaller. III. Fırka zihniyetinden veya hususî menfaatler kaygusundan mülhem olan kararlar.

Mösyö Hauriou'nun pek güzel bir tarzda işaret ettiği veçhile “zabıta, ne siyasî mücadele, ne fırka zihniyetine ve ne de hususî husumetlere hadim olmak için ihdas dilmemiştir.,,

İdarenin ittihaz etmiş olduğu bir kararın servisin hayrine bigâne olan bu kabîl mülâhazalardan mülhem olduğu sabit olduğu takdirde Devlet Şûrası, bu kararı feshetmekte tereddüt etmez. Meselâ bir müteahhidin siyasî hattı hareketinden dolayı bundan sonra ihalelere iştirak etmesini meneden bir kararı bu veçhile feshetmiştir. (Şûra kararı, 4 ağustos 1905 .. ilh)

Devlet memurları, her zaman, bu kabîl suiistimallere bilhassa maruz olurlar. Maamafih Devlet Şûrası, memurların inzibatı meselesinde salâhiyeti suiistimal nazariyesini tatbik etmekten uzun müddet imtina etmiştir. Memurların vaziyetlerini tanzim eden bir nizamnamenin mevcut olması hali müstesna olmak üzere Şûra, idarenin memurları azletmek veya kendilerine işten el çektirmek hakkına malik olduğunu kabul ediyor ve inzibatî makamın bu kabîl tedbirlerinin avamilini araştırıyordu.

Bu hukukî içtihad, resmî memuriyet sahiplerini idare-

nin keyfî muamelât ve mukarreratından koruyordu. Bilhassa bir belediye memuru mevzuu bahsolduğu zaman bir takım bayağı intikam hislerine yol açılıyor ve memurlar şahsî münazeaların ve siyasî mücadelelerin tesirine karşı bir müracaat vasıtasına malik bulunmuyordu.

Bu mebhaste de Devlet Şûrası, nihayet idarenin salâhiyetlerini gaye yanlışlığı ile şaibedar görmek suretile tahdit etmiştir. İlk bir kararında (16 teşrinisani 1900 .. ilh) Devlet Şûrası, bir polis memuruna işten el çektiren bir nahiye müdürünün kararını salâhiyeti suiistimal addile feshetmiş-

Bu mebhaste de Devlet Şûrası, nihayet idarenin salâhislerine göndermiş olduğu bir mektubundan polis memuruna muvakkaten işten el çektirilmiş olmasının sebebi nizamî saatten sonra açık kalmış olan bir içki bayii kadın hakkında tanzim etmiş olduğu bir zabıt varakası olduğu anlaşılıyordu. Kadın, bundan dolayı, polis mahkemesi tarafından en ağır cezaya çarptırılmış idi. Binaenaleyh pek aşikâr bir surette görülüyor ki, nahiye müdürü vazifesini yapmış olduğundan dolayı bir memura inzibatî bir ceza tertip ederken hüsnu idare kaygusundan pek başka âmillere tebaiyet etmiş idi.

Maamafih Devlet Şûrası, idarenin memurları üzerinde inzibatî salâhiyetlerini cür'etkârane bir surette tahdit ederken kendi faaliyetine de bir hudut çiziyordu. Tefsir etmekte olduğumuz kararnamesinde nahiye müdürlerinin belediye memurları hakkında ittihaz etmiş oldukları inzibatî kararların âmillerini araştırmanın kendisine ait olmadığını beyan ve bu meselede muvakkaten işten el çektirme kararını feshetmesine sebep olarak bu kararı ita eden idare memurunun, tahrirî bir itiraf ile, takip etmiş olduğu gayenin yanlışlığım bizzat kabul etmiş olması olduğunu tasrih eylemiştir. (Şûra kararı, 19 haziran 1903 .. ilh).

Devlet Şûrasının vazetmiş olduğu feyyaz prensibi nadir tatbikata hasretmesini intaç edecek olan bir ihtiyatkârlıktan vazgeçmesi için uzun seneler lâzım gelmiştir. 22 Mayıs 1914 tarihli iki kararı ile Şûra, belediye memurlarım vazifelerinden mahrum eden ve esbabı mucibesi muhayyel bir idari tensikat programı olan kararları feshetmiştir. Şûra, ileri sürülen âmilin sahte olduğunu tebyin ve bu suretle karar vermek için tahkikatın neticelerine istinat eder: “İcra edilen tahkikatın bu tedbirin belediye hizmetlerinin yeniden tensik edilmesini temin etmek gayesini takip etmemiş olduğunu, belki belediyenin tecdidi dolayısile verilmiş hakikî bir azil kararı teşkil etmekte bulunduğunu ve kararın servisin menfaatine yabancı bir gaye için verilmiş olduğunu nazarı itibara alan Şûra.... ilh., Badema cezaya çarpılmış veya azledilmiş olan memurlar, nükhetlerine âmîl olanların ileri sürmüş oldukları avamilin meydanda olan ademi sıhhati karşısında müracaat vasıtasından mahrum bulunmayacaklardır. Memurların idare tarafından ittihaz edilmiş olan tedbirin idarenin itiraf eylediği esbaptan gayrı sebeplere istinaden ittihaz edilmiş olduğunu, karara mesnet teşkil eden avamilin sahte ve gayrisahih ve binaenaleyh, kendilerine istinat eden kararı, ifsat etmekte bulunduğunu isbat etmeleri kabul olunacaktır.

Görülüyor ki, resmî memuriyet sahipleri bu suretle idarenin keyfi harekâtına karşı ellerine gayet kıymetli bir silâh geçirmiş oluyorlar.

Evvelce bahsedilmiş olan ve bir memura karşı ittihaz edilen idare emrine almak kararının veya mukarreratı sairenin, alâkadar memurun talebi üzerine ittihaz edilmiş oldukları sahte olarak irae edildiği takdirde bunları muayyen kanunî vazifeyi tecavüzle şaibedar

salâhiyeti suiistimal nazariyesine raptetmenin mümkün olup olamayacağı cayi sual görülmüştür.

İttihaz olunan kararı bilihtiyar sahte esbabı mucibe ile tabi eden idare, zımnî olarak idarenin menfaat ve hayrine yabancı bir takım avamile istinat etmiş olduğunu itiraf eylemiş olmuyor mu? (Şûra kararı, 20 kânunusani 1922 ilh) Maamafih biz, hiç tereddüt etmeksizin bu kararları, kanunî ihlâl fikrine raptettik.

§ 4. — Müracaatlara ait tahkikat ve hüküm

Kararın netayici

Devlet Şûrasında usul.

İstidanın deavî dairesi kâtipliğine tevdiinden sonra, bu meselede raportörlük edecek olan zati tayin eden deavî şubesi reisi tarafından mesele istintak ve tahkikat komitelerinden birine tevdi olunur. İstida hemen meselenin taalûk etmekte olduğu nazıra gönderilir. Nazıra mütalealarını bildirmesi, kendisinden talep olunan veya kendisince Şûraya gönderilmesine lüzum görülen evrakın irsali için bir mühlet tayin olunur. Mühlet münkazi olunca Devlet Şûrası, nazır cevap vermemiş dahi olsa, kararım verebilir. Ameliyatta Devlet Şûrası tarafından verilen mühletlere pek az riayet olunur ve meseleler nazırın mütalealarına intizaren uzun müddet tehir edilir. Ne sıfatla nazıra malûmat verilir? İstinafta müdafî sıfatile değil, zira ona yalnız kendi mukarreratı aleyhindeki müracaatlar değil, bütün müracaatlar bildirilir. Yalnız kendi tasarruf ve ef'ali ile maiyetindeki memurların tasarruf ve ef'ali hakkında değil, aynı zamanda kendi nüfuzu altında olmayıp yalnız kontrolü altın-

da bulunan ve ademi merkezîyete tâbî bulunan makamatın (umumî meclisler, belediye meclisleri... ilh) tasarruf ve ef'ali hakkında da izahat itasına davet olunur. Nazırın rey ve mütalaasına müracaat edilir, çünkü; icabında, itiraz edilmiş olan tasarrufu, o tasarrufu yapandan izahat aldıktan sonra, müdafaa edebilir. Fakat açılan dava, tasarruf failine karşı değil, bizzat tasarruf aleyhinedir; nazır, davada tarafeynden birini teşkil etmez. (Şûra kararı, 8 kânunuevvel 1899 .. ilh)

Usul, tahkikat ve istintak komitesinde müşekkel adisine göre devam eder. (183 üncü fıkraya bak.) Mesele hakkında, normal surette şube veya tâlî şubelerden biri tarafından karar verilir. Fakat ekseriya bu müracaatların ehemmiyeti, bunların mahkeme halinde toplanan Devlet Şûrası umumî heyetine sevk edilmesini intaç eder.

Dahili dava.

Muhtelif eşhas bir davaya dahil olmağa davet olunabildikleri gibi, kendi ihtiyarları ile de davaya dahil olabilirler. Meselâ tahkikat komitesi, tasarrufun feshi keyfiyetinin kendilerini mutazarrır edebileceğine kail olduğu eşhası davaya dahil olmağa davet edebilir. Meselâ, müracaat bir maden imtiyazına ait kararname aleyhinde ise imtiyaz sahibinin davaya dahil olması emredilir.

Aynile tasarrufun fesih veya ipkasında alâkası olan bilûmum eşhas, kendi ihtiyarları ile davaya dahil olabilirler. Meselâ fakülte veya liseler ağregasyonları müsabakasında hakkı iskat edilmiş olan bir namzet, müsabaka netayicini ilân eden nazır kararı aleyhine müracaat edebilir. Nazırın tayin etmiş olduğu ağrejelerde haklarını müdafaa için davaya dahil olabilirler. (Şûra kararı, 16 teşrinisani 1894 .. ilh).

Devlet Şûrası, davaya dahil olmak salâhiyetini istinafta

bulunmak hakkından daha ziyade kolaylıkla kabul ve teslim eder. Meselâ bugün memur cemiyetlerinin mesleklerinin umumî menfaatini değil de şu veya bu memurun hususî menafîini ihlâl eden gayrikanunî kararlara itiraz etmelerini kabul ve bu kabîl itirazları tetkik ve rüiyet etmediği halde alâkadar istinaf tarikile müracaat ettiği takdirde onların davaya dahil olmalarını kabul eder. (Şûra kararı, 13 temmuz 1923 .. ilh) Maamafih tasarrufuna itiraz olunan memur veya makam, davaya dahil olamaz. Nazırın mütalaasına müracaat edilmesi kâfidir. Çünkü tasarrufu müdafaa edecek olan odur. (Şûra kararı, 11 kânunusani 1878 .. ilh) Ancak bu hal, tasarruf kendi namına yapılmış olan şahsî idariye (departman, nahiye) teşmil edilemez; bunların bazı ahvalde kendi mümessilleri (prefe, müdür) tarafından ittihaz edilmiş olan kararın ipkasında bir menfaatleri bulunabilir (Lafferriere).

Devlet Şûrasının davaya dahil olmağı kabulce göstermiş olduğu bu kolaylık, vaktile kendisini alâkadalara muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile yapılan müracaatlar üzerine kabul olunan kararlara karşı itirazülgayirde bulunmakla mezuniyetini vermeğe şevketmiş idi. (Şûra kararı, 28 nisan 1882) Bu ise fesih kararının mutlak bir tesiri olması prensibini akamete uğratmak demek idi. Binaenaleyh Devlet Şûrası, muayyen kanunî vazifeyi tecavüz bahsinde bu kabîl müracaatların ancak fesih ile hakikî bir hakkın ihlâl edilmiş olduğunu isbat edebilecek kimseler tarafından yapılmasını kabul etmektedir. (Şûra kararı, 29 teşrinisani 1912 ilh)

Fesih davası, isminden de anlaşıldığı veçhile itiraz olunan tasarrufu tadil veya ıslahı değil, belki feshi neticesini verebilir.

Bu fesih, ancak kısmî de olabilir. Umumî veya mahallî nizamat gibi mufassal tasarruflarda bazı ahkâmın batıl ve bazılarının sahih ve muteber olması kabildir. Şûranın kararı, birinci nevi ahkâmı fesih ve ikinci nevi ahkâmı ipka edecektir. Burada tasarrufu ıslaha benzer bir şey vardır; maamafih, itiraz edilmiş olan tasarrufa yeni hiçbir unsur ithal olunmayacaktır: Devlet Şûrası, mefsuh kısmın yerine yeni ahkâm vazedemeyecektir. (Şûra kararı, 13 kânunuevvel 1912 .. ilh)

Bu fikirleri tatbikan, hükümet kararım umumî idareye ait nizamname şeklinde ittihaz etmek mecburiyetinde bulunduğu bir halde, sonradan devlet reisinin bir kararnamesine Şûranın müzakeresine davet edilmemiş olduğu bir takım yeni ahkâm ithal edecek olur ise bu ahkâmın batıl olacağına hükmedilmiştir. Bunlar, kararnamenin bakıyei ahkâmını ifsat etmez, o derecede ki, bu kararname mucibince yapılan tasarruflar (meselâ memur tayinleri..), kararnamenin batıl kısmındaki ahkâma istinat etmedikçe muayyen kanunî vazifeyi tecavüzle şaibedar olmazlar. (Şûra kararı, 22 kânunusani 1926 .. ilh)

Maamafih bir kararnamenin kanunî ve gayrikanunî ahkâmı inkısamı gayrikabil bir heyeti mecmua teşkil edecek olur ise Şûranın bu heyeti mecmuayı tamamen feshetmesi icap eder. (Şûra kararı, 4 kânunuevvel 1903 .. ilh)

Devlet Şûrası, vermiş olduğu kararda fesih dolayısıyla idarenin ittihaz edeceği kararları idareye emretmeğe hakkı yoktur. Bunun için gayrikanunî olarak azledilmiş bir memurun tekrar memuriyetine alınmasını emredemez. (Şûra

kararı, 16 kânunusani 1874 .. ilh) Mefsub bir tasarruf mucibince yapılmakta olan inşaatın tahrip veya tatilini de emredemez. (Şûra kararı, 20 nisan 1883). Dosyası kendisine tebliğ edilmeksizin bir zabite karşı ittihaz edilmiş olan bir kararı feshederken bu tebliğin müddeiye yapılmasını da emredemez (Şûra kararı, 22 teşrinisani 1907).. Keza bir bütçeden tayyedilmiş olan bir kredinin bütçeye ithalini de emreleyemez. (Şûra kararı, 21 teşrinisani 1902 ... ilh) Buna mümasil diğer bir silsilei efkârda Devlet Şûrası, bir müsaade veya ruhsat talebini kabulden imtinai feshederken bu ruhsat veya müsaadeyi ita etmek üzere faal idare yerine kaim olamaz. (Şûra kararı, 4 kânunuevvel 1903 .. ilh) Bu, fesih davaları ile tam kazaî salâhiyeti müstelzim davalar arasında esaslı bir farktır. İkinci halde idari mahkemenin faal idare tarafından reddedilmiş olan müsaadeleri bahşetmeğe salâhiyeti olabilir. Meselâ tehlikeli, uygunsuz ve gayrisihhî müesseselere ait hususat ta böyledir. (Şûra kararı, 21 mayıs 1913 ... ilh)

Nihayet Devlet Şûrası, itiraz olunan hakkı feshettikten sonra kendisinde irtikâp edilmiş olan kanunsuzluğun nakdî neticelerini tamir etmek, idareye tazminat ita etmesini veya herhangi bir şeyi iade eylemesini emreylemek hakkını görmez. (Şûra kararı, 28 temmuz 1876 ... ilh) Fakat Devlet Şûrası, bu kaideye ancak bir usul kıymeti vermiştir. Şûra, başka nevi bir davaya ait bir talebin muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile açılan davalara bahşedilmiş olan avukat tutmak muafiyetinden müstefit olmasını kabul etmez, binaenaleyh müddei avukat tutmuş ise fesih istidasına bir iade veya zarar ve ziyan talepten raptedebilir.. Şûra da, bunların heyeti mecmuası hakkında karar verir. (Şûra kararı, 25 nisan 1913 .. ilh).

Kararın tesirat ve netayici.

Bir idari kararı fesheden bir Şûra kararı, bizzarure alâkadarı mefsuh karar yüzünden mahrum olmuş olduğu memuriyet, imtiyaz veya her nevi menafie tekrar nail etmek gibi bir netice vermez. Binaenaleyh dosyası kendisine tebliğ edilmeden evvel azledilmiş olan bir memur, sırf Devlet Şûrası tarafından azil kararnamesi feshedilmiştir diye, hemen ve kendiliğinden rütbe, memuriyet ve maaşına kavuşmaz: Bunun için bu hususa faal idarenin karar vermesi lâzımdır.

Eğer itiraz olunan kararın nakisesi o kararın ademî mevcudiyetini istilzam edecek derecede olduğu zaman ihtimal bu ikinci tasarrufa lüzum kalmaz. İşte salâhiyetin akabi, bilhassa cürmü meşhut halinde olduğu zaman ve gayrikanunî karar bir cebir ve şiddet muamelesile müterafik bulunduğu ahvalde, böyledir. Bu ahvalde Şûra, butlanı tebyin ve itiraz olunan tasarrufun mefsuh ve keza netayici itibarile mefsuh olduğunu beyan eder. (Şûra kararı, 18 temmuz 1911 ... ilh) Şu halde hukukî vaziyet, hukukî kıymeti olmıyan bu tasarruf ile hiçbir suretle değişmemiş gibidir ve binaenaleyh gayrimevcut bir tasarrufun hiçbir suretle ihlâl etmemiş olduğu bir vaziyeti yeniden ihdas için faal idarenin yeni bir karar ittihaz etmesine lüzum kalmaz. (Hauriou .. ilh)

Kaziyei mahkemenin nüfuzu kaideleri ve bilhassa Kanunu Medenînin 1351 inci maddesinin teyit etmiş olduğu nisbî tesirinin kaideleri, aşağıdaki farklarla, muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile yapılan müracaatlar üzerine verilen kararlara tatbik olunur:

Eğer muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile yapılan müracaat reddedilmiş ise, kararın tesiri nisbî olur. itiraz

olunan tasarruf hakkında birinci mahkemede bulunmamış veya bir vekil göndermiş olan kimseler, kanunî mühlet geçmemiş olmak şartıyla itirazda bulunabilirler. Esasen böyle bir müracaatın muvaffakiyetle neticelenmesi pek hayalî bir şeydir: istinafen vukubulan müracaatlar son derece ciddiyetle tetkik olunur ve bir fesih sebebi mevcut ise bunun gözden kaçması nadirdir. Bilmukabele müracaat kabul edilerek fesih kararı verilebilir ise mefsuh tasarruf, herkes için ortadan kalkar. Meselâ bir zabıta nizamnamesi mevzuu bahseldüğü zaman bu nizamnameye karşı vukubulan ve henüz bir hükme iktiran etmiş olan muhalefetlere müteallik davalar hukukan tamamilen sakıt olur. (Cinayet Mahkemesi, 25 mart 1882 .. ilh)

Müracaat tarikleri.

Devlet Şûrası, itirazülgayiri ancak davada ya bizzat veya vekil göndermek suretile hazır bulunmamış olan verilen karar ile haklarının ihlâl edileceğini gören kimselerin yapabileceğini kabul eder. (Hauriou).

İadei muhakeme için müracaat yapılabilir. (Kararname, 22 temmuz 1806 .. ilh)

Devlet Şûrası kararının icrası.

Karar verilen fesih neticesi olacak olan tedbirleri ittihaz etmek faal idareye aittir. Bu maksatla Devlet Şûrasının alınacak bir takım tamir tedbirleri mevcut olduğunu daha iyi irae etmek için (bir memurun tekrar memuriyete alınması, bir müsaadenin itası ilh gibi) müstediği hakkı olduğu kabul edilen kararı istihsal etmesi için salâhiyettar

makama gönderdiği çok vakidir. (Şûra kararı, 15 kânunusani 1909 ilh)

Artık mefsuh tasarrufu icra etmekten faal idare tamamen menedilmiştir. Yalnız mefsuh tasarruf, ademi salâhiyet veya şekle ait noksan yüzünden feshedilmemiş ise bu tasarrufu tekrar vücuda getirebilir, fakat bunu salâhiyettar makam vasıtasile ve matlûp eşkâl tahtında yapması lâzımdır. Maamafih tasarrufu tekrar yapmadan evvel idare, Şûranın kararım icra etmek mecburiyetindedir. Meselâ bir memur gayrikanunî bir surette idare emrine alındığı zaman, buna ait kararın feshinden sonra idare bu memur hakkında tekrar böyle bir karar alamaz. Böyle bir karar alabilmesi memuru tekrar işe almasından ve gayrikanunî surette mahrum edilmiş olduğu maaşları ona vermesinden sonra kabil olabilir. Bu tamiratın icrasından evvel verilecek her türlü idare emrine almak kararları, salâhiyeti suiistimal ile şaibedardır. (Şûra kararı, 27 temmuz 1917 .. ilh)

Bazı ahval olur ki, o ahvalde mefsuh karar, hini fesihte icra edilmiş olur: Mazul memurun yerine bir başkası tayin olunur, şerefi harap olduğu gayrisahih iddiası ile yıkılmasına karar verilmiş olan ev yıktırılmış olur, .ilh (İkinci halde olduğu veçhile) Bu icranın neticeleri tamiri gayrikabil olur ise idare, iki taraf arasında hasıl olmadığı takdirde İdarî mahkeme tarafından tesbit edilecek olan tazminatı vermek mecburiyetindedir.

Bilâkis mefsuh tasarrufun icra edilmesinin netayici doğrudan doğruya tamir edilebilecek netayıçten olduğu takdirde faal idare bu tamirat tedbirlerini almak mecburiyetindedir : Mazul ve rütbesinden mahrum edilmiş memurlar yerlerine getirilir ve paraları verilir. Bu mecburiyet bazan pek mufassal ihtilâflara sebebiyet verir. Tayinlere, terfi-

lere, tekaüde şevklere, azillere dolayısıyla tahaddüs eden vaziyet tamamen eski vaziyet değildir: Tahkikatın devamı müddetince idare, usul haricinde tayin etmiş olduğu memurları terfi ettirmek., ilh gibi onlara mütevali menafi bahşetmiş olabilir. Usulsüz olarak azledilmiş olan memurların yerlerine başkalarını ikame edebilir. Binaenaleyh idare, mefsuh tasarrufu takip eden devre için bu memurların vaziyetini yeniden tetkik edebilmelidir. Binaenaleyh alâkadar memurlara kıdem terfilerini iade etmelidir; intihap tarikile terfilere gelince; Devlet Şûrasının kararının kendilerini alâkadar etmekte olduğu memurların normal mesleklerini yeniden tesis etmek için bunların tâbi oldukları ahval ve şeraiti, unvanlarını hesaba katmak mecburiyetindedir. Pek mühim bir Şûra kararının tabirlerine göre “Devlet Şûrası kararı kendilerine bilvasıta veya bilâvasıta taallük eden memurların vaziyetinin heyeti mecmuasını tetkike tevessül etmek ve usulü dairesinde ve muntazam şekillere göre ve mezkûr Şûranın kontrolü altında memurun usulsüz hiçbir muamele olmadığı takdirde tabîi surette bulunması lâzım gelen mevki ve şerait dahilinde o memurun mesleğini yeniden kurmak için bundan her türlü yeni tasnifleri yapmak idareye aittir., (Şûra kararı, 26 kânunuevvel 1925.. ilh) İdare, mutazarır eşhas lehinde karar verilen feshin neticesi olan tedbirleri ittihazdan imtina eylediği takdirde bu gayrikanunî imtina cürmünü irtikâp eden memur, bu imtinanın kurbanı olan kimse tarafından şahsî bir hatanın mücrimi gibi adlî mehakim huzurunda takibata uğratılır. (Şûra kararı, 28- temmuz 1911 .. ilh) Herhalde idare, ihtilâf halinde, İdarî mahkeme tarafından tesbit edilen bir tazminatı itaya mecburdur.

Temyizen müracaat.

Umumî mefhumlar.

Muayyen kanunî vazifeyi tecavüz müracaati ile temyizen müracaat arasındaki farkı yukarıda gördük. Yalnız şu ciheti kaydedelim ki: Birinci müracaat kazaî olmıyan tasarruf aleyhine müteveccih olduğu halde ikinci şekle müracaat bilâkis, idari mehakimin nihaî mukarreratına karşıdır.

Birçok metinler, Devlet Şûrasının hususî, muvakkat veya daimî birçok idari mehakimin mukarreratını nakşedecek bir Temyiz Mahkemesi olduğunu natıktır. Bu metinler şunlardır: 1.— Divanı Muhasebat kararları için, 16 eylül 1807 kanunu, madde 17, § 2.— 2.— Kur'a meclisleri için 1 nisan 1923 kanunu, madde 27 ; 3.— Mıntaka tekaüt mahkemeleri mukarreratı için 31 mart 1919 kanunu, madde 43; 4.— Haşaratı harbiye mahkemeleri mukarreratı için 17 nisan 1919 kanunu, madde 36..

Fakat bunun haricinde ve her türlü hususî metni mevcut olmadığı ahvalde Devlet Şûrası, 7-14 teşrinievvel 1790 ve 24 mayıs 1872 tarihli kanunların muayyen kanunî vazifeyi tecavüzü teşkil için kendisine bahşetmiş olduğu vâsi salâhiyetlere istinaden nihaî derecede karar veren bütün idari mehakimin mukarreratına ait temyiz müracaatlarını kabul eder.

Meselâ umumî maarif âli meclisinin mukarreratı (Şûra kararı, 20 haziran 1884) ile şimendifer imtiyazatını ve yahut müruriyeye tâbi köprüler imtiyazatını satın almak için ihdas edilmiş olan 30 temmuz 1880 kanunu mucibince ihdas edilmiş olan hakem komisyonları mukarreratı da böyledir. (Şûra kararı, 23 mayıs 1890 .. ilh) Eski zabıt vekillerine

tahsis edilmiş olan memuriyetler namzetlerine ait listeyi tanzim için vücuda getirilmiş olan tasnif komisyonları mukarreratı da keza bu kabildendir. (Şûra kararı, 20 mayıs 1904 .. ilh)

Fesih vasıta ve sebeplerine gelince; malûm olduğu veçhile ademi salâhiyeti ve şekillerin ihlâlini her zaman kabul etmiş olan Devlet Şûrası, salâhiyeti suiistimale müteallik mesailde daha ziyade mütereddit davranmış ve hiçbir metnin tahsisen bu vasıtayı istihdaf eylememekte olduğu ahvalde kanunun ihlâline müstenit temyiz müracaatını kabulden imtina eylemiştir. (286 ncı fıkraya bak). Şûra, bugün mantakî olan şekli kabul eder görünmektedir. (Daloz .. ilh)

Temyizen vukubulan müracaatlarda avukat tutmak mecburiyeti yoktur, zira hakikat halde kazaî kararlara karşı muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile yapılan müracaatlar kabilindendir.

Temyiz edilebilecek mukarrerat.

Temyiz edilebilecek olan mukarrerat, yalnız İdarî mehakimin nihaî derecede vermiş oldukları kararlardır. Bu kararlar iptidaî derecede verilmiş ise, bunlara istinaf tarikile itiraz edilmek icap eder. Bu şekil müracaat, hatta verilmiş karara karşı yapılması mümkün olan ademi salâhiyet, şekle ait noksanlara kanunu ihlâl sebeplerde ihtiyaç için dahi, istimal edilmek lâzımdır.

Bundan şu netice çıkar ki: Prefektür meclislerinin mukarreratı asla kabili temyiz değildir, çünkü, bu kararlar behemehal iptidaî derecede verilir. (Bir prefektür meclisi kararının temyiz edilebileceği istisnaî ahval hakkında Laferriere müracaat ..)

Kanunun menfaati namına yapılan bir temyiz müracaati mevzuu bahseldüğü zaman iş başka türlü olur. Bu takdirde tenkit edilen kararın doktrin itibarile sansöre edilmesine müncer olacak olan temyiz müracaati, hatta istinafa tâbi mukarrerat hakkında dahi olsa, mesmu olur.

Kanunun menfaati namına yapılan bu temyiz, her türlü hususî kanun metni haricinde ve nazırlara bütün İdarî makamâtı kontrol etmek için bahşedilmiş olan salâhiyetler mucibince kabul edilir. Her nazır, kendi dairesine ait mesalih için temyiz tarikile müracaata bulunabilir. Fakat Devlet Şûrası tarafından nazırın temyiz tarikile vaki müracaati üzerine verilen karar, alâkadarların hukukî vaziyetleri üzerinde icrayı tesir etmez ve alâkadarlar kanunun menfaati namına nakşedilmiş olan karara bağlı kalırlar.. Burada adlî hususatta 8 inci senenin 27 Ventuose kanununun 88 inci maddesi ile Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun 442 nci maddesinin ahkâmım tanzim etmekte olduğu vaziyete mümasil bir vaziyet mevcuttur. (Lafferriere .. ilh)

Temyiz tarikile müracaatın netayici.

Muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasile vaki müracaat hilâfına olarak Devlet Şûrasının, temyiz tarikile vaki müracaat üzerine vermiş olduğu karar, ancak tarafeyn üzerinde bir tesir hasıl eder. Nakşedilmiş olan karar, onlar için menkuzdur.

Devlet Şûrası, icap ettiği takdirde, kendisine havale edilmiş olan kararı nakzetmekle iktifa eder. (Şûra kararı, 8 temmuz 1904) Divanı Muhasebat mukarreratı mevzuu bahseldüğü takdirde temyiz müracaati, aynı mahkemenin başka dairesine yapılır. (1 eylül 1819 emirnamesi). Temyiz tarikile müracaat olunan mahkeme, hukukan, Devlet

Şûrasının doktrinine tevfikî hareket etmek mecburiyetindedir. Şayet mahkûm edilmiş olan tezde ısrar edecek olur ise yeni kararının aynı zamanda muayyen kanunî vazifeyi tecavüz ve kaziyei mahkemeyi iddialarile nakzedilmesi lâzım gelir. (Şûra kararı, 8 temmuz 1904).

Tefsire müteallik davalar.

Umumî mefhumlar. (Hauriou .. ilh)

Malûm olduğu veçhile tefsire müteallik davalar, idari mukarreratın veya mukavelelerin veya bunların sıhhatinin meselei müste'hire şeklinde tefsirine ait olan talepleri ve itirazları ihtiva eder.

Ekser ahvalde tarafeynin biri canibinden bir iddiayı teyiden mahkemeye ibraz olunan tasarrufun sıhhatini veya delâletini tefsir etmek hakkı, nizam esası hakkında hüküm verecek olan mahkemeye aittir. İşte ceza mahkemesi, bir emniyeti suiistimal davasını rüiyet ettiği zaman maznun tarafından ihlâl edilmiş olan mukavelenamenin Ceza Kanununun 408 inci maddesinde münderiç listeye dahil olup olmadığını tayin etmek için bu mukavelenamenin mahiyeti hakkında karar ita edecektir.

Fakat ileri sürülen tasarruf, umumî nizama ait bir kaide mucibince asıl nizam rüiyeti kendisine havale edilmiş olan hâkimin rüiyet salâhiyetine dahil olur ise iş değişir. İşte adlı mesailde nizam halli, İdarî bir tasarrufun tefsirine veya sıhhatine - ki bu hususları adlî mehakim rüiyet edemez. - vabeste olduğu ahvalde böyledir. Meselâ farzedelim ki: Bir nafia mühendisi, başka birisine ait bir arazideki ağaçları kesmiş olduğundan dolayı Ceza Mahkemesinde takibata maruz olsun. Müteahhit 29 kânunuevvel 1892 tarihli kanun mucibince preferin vermiş olduğu muvakkat

işgal kararnamesini müdafaa sadedinde ibraz eder ve işgaline ruhsat verilmiş olan arazide biten ağaçları kesmek hakkını vermiş olduğunu iddia eyler. Muvakkat işgal kararının tefsiri adli mahkemeye ait değildir, bu mahkeme salâhiyettar makam tarafından bu tefsir yapılıncaya kadar esas davayı tecil eder.

Asıl tefsir davasına itiraz edilen tasarrufun sıhhatine ait meselei müste'hire şeklinde tefsirine ait davayı da temsil etmek icap eder. Filhakika bunlar aynı davanın iki muhtelif şeklidir. Her iki takdirde de meselei müste'hire vasfı vardır. Diğer taraftan muallak bir ihtilâfta İdarî bir tasarrufun kanunî mahkeme netayicini takdir etmek mevzuubahistir.

Tefsir davasının hukukî içtihadın tebyin etmesine müsait olacak derecede şümül peyda etmiş olmasına teessüf olunabilir.. Uzun bir İdarî usulün - ki istinaf müracaatları ile büsbütün mufassaliyet peyda eder. - hitamına kadar esas nizam tetkikini tecil etmek zarureti, davaların ebediyen uzayıp gitmesini intaç edebilir. (Hauriou .. ilh)

Evvelâ asıl tefsir davasını tetkik edeceğiz.. Sonra da sıhhat ve makbuliyetinin tefsirine müteallik müsta'har müracaati tetkik eyleyeceğiz..

Asıl tefsir için müracaat

Müracaatta bulunmak için zarurî olan şartlar.

Tefsir için dava açılabilmesi üç şarta menuttur:

1. — Tefsir edilmesi lâzım gelen tasarruf, mahiyeti itibarile sevk edilmiş olduğu mahkemenin umumî tetkik salâhiyetleri haricinde olmalıdır. İşte medlûlüne itiraz olunan tasarruf, adli mehakimin rüiyete salâhiyettar olmadığı İdarî mukarrerattan (muvakkat işgal kararı, maden imtiyazı

kararnamesi, memur tayini, umumî emlâkte ruhsat ve mezuniyet .. ilh) ve davaları bu mehakime ait olmıyan mukavelâtan ibaret olduğu zaman meselei müste'hire mevcuttur ve tefsir davası açılır. Şayet tefsir edilecek tasarruf, idari de olsa, mana ve şumulünü adlî mehakimin istisnaen tefsir edebileceği tasarruftan ise iş değişir. (Nizamî tasarruf ve bilhassa adlî mehakimin cezaî müeyyide tatbik ettiği tasarruf .. ilh) İdarî mukavele, adlî mehakimin rüyet salâhiyetine dahil olduğu takdirde de böyledir. (Devlet icareleri, departman ve nahiyelerin levazım pazarlıkları ..ilh) Bu takdirde meselei müste'hire yoktur, yalnız hâkimler tarafından hal ve fasledilmesi lâzım gelen bir meselei müttekaddime vardır.

2. — Tasarruf, muzlim veya müphem olmalı. Manası vazih ve sarih ise tatbiki adlî mahkemeye aittir. Bir kelime ile söyliyelim, alelâde tatbika değil, tefsire ihtiyaç hasıl olmalıdır.

“Adlî mehakim, mana ve makbuliyeti hiçbir ciddî müşküle sebebiyet vermıyen ve tarafeyn canibinden ileri sürülen bütün İdarî tasarruflara tatbik etmek salâhiyetine maliktir. Fakat bizzat bu tasarrufları tefsir etmek o mahkemelere ait değildir. Yani müzlim ahkâmın manasını tesbit etmek ve bu ahkâmın kanunî veya mecburî olup olmadığına karar vermek hakkına malik değildir. (Lafferriere ilh)

Eğer adlî mahkeme, salâhiyetlerinin şumulü hakkında aldanıp ta vâzih ve gayrimüphem bir tasarrufu, berayı tefsir İdarî mahkemeye gönderecek olur ise İdarî mahkeme bu takdiri yeniden tetkik salâhiyetine malik değildir ve bir fayda melhuz olmasa da istenilen tefsiri yapar. (Lafferriere ilh)

1. — Meselenin doğmuş ve halî bir nizadan mütekev-

vin olmalıdır. Her türlü niza haricinde kalanlar idari mahkemeden bir kararın veya mukavelenamenin tefsirini istemek salâhiyetine malik değildirlir. (Şûra kararı, 17 mart 1876 .. ilh) Esas niza, adlî mahkeme huzurunda rüiyet edilecek bir dava olabilir. (Şûra kararı, 31 mayıs 1895 .. ilh) Ve yahut bir perefektür meclisine sevk edilmiş bir meseledir. O halde tefsir, Devlet Şûrasından istenilir. (Şûra kararı, 8 haziran 1894) Nizam bilfiil bir mahkeme huzurunda muallak bir halde olması şart değildir. Meselâ bir maden imtiyazı hududu tayin edildiği sırada idare ile imtiyaz sahibi arasında imtiyaznamenin tayin ettiği hudut hakkında bir müşkül zuhur edecek olur ise (Şûra kararı, 21 mayıs 1872) ve yahut bir tenvirat imtiyazı sahibi ile nahiye arasında gazın yerine elektrik ikamesine müteallik olan mukavelename şartlarında bir ihtilâf çıkacak olur ise (Şûra kararı, 11 mayıs 1894 .. ilh)

Adlî mehakimin tefsire lüzum mevcut olduğuna karar vermeleri şeraiti ile, bu tefsiri tasrih ve tefsir talebine ait mühletleri tayin etmeleri hakkında Dalloz'a müracaat.

Bu söylenen şeylerin müstesnası olarak Devlet Şûrası, daima nazırların her türlü nizalar haricinde ittihaz etmeğe davet edilmiş oldukları kararlar için lüzum gördükleri tefsirleri talep edemeyeceklerini kabul etmiştir. (Lafferriere ..) Bizim fikrimizce bu, metrûk nazır - hâkim nazariyesinin bir bakıyesidir. Bu nazariyede İdarî hâkim olan nazırın bazı defa bir karar ittihaz etmeden evvel nizam halline bir unsur olarak dahil olan bir tasarrufun tefsirini bu tasarrufa müteallik davanın ait olduğu mahkemeden talep etmesi anlaşılır bir keyfiyet idi. Nazırın bir İdarî hâkim olarak kabul edilmemesi zamanından beri bu usul, tamamilen hukukî noktai nazardan pek o kadar izah edilemez. Maamafih, Devlet Şûrasının bunu tamamilen reddetmiş ol-

duğu Őüphelidir: Devlet Şûrasının nazırların daha ziyade kurtulmak temayülünde buldukları bir kontrol altına kendi arzularile girmeleri gibi bir pratiği ortadan kaldırmağa kalkışmayacağı tabiidir.

Tefsir bahsinde salâhiyet.

Bir İdarî mahkemenin bir kararını tefsir etmek mevzuu bahselduğu zaman müşkülât yoktur: Tefsiri, kararı veren mahkeme yapar.

Diğer tasarruflar için evvelâ ihtilâf mevcut olmıyan ahvalden bahsedelim: Prefektür meclisleri, davaları kanunen kendilerine ait olan tasarruf ve mukavelâta ait tefsirleri yapmağa salâhiyettardır. Tefsiri karar Devlet Şûrasında istinaf olunur. Bu işler doğrudan doğruya Şûraya tevdi olunamaz. Zira alâkadarlar, kendi iradeleri ile, bir kazaî salâhiyet derecesini ortadan kaldıramazlar. Meselâ Devlet Şûrası, davası prefektür meclislerine ait olan bir nafia imtiyazı mukavelenamesinin tefsiri talebini rüiyet edemez. (Şûra kararı, 11 Şubat 1898 .. ilh)

Müstemleke mahkemeleri için de böyle bir kaide vardır:

Devlet Şûrası, devlet reisinin tasarrufunu gerek iptidaî derecede ve gerek nihaî derecede tefsire salâhiyettardır. Bu kaide, Şûranın kendisine has hakkı kazası olmadığı ve yalnız kararnameleri ihzar ile iktifa etmekte olduğu zamanlarda doğmuştur.

Devlet reisinin kendi kararlarını tefsir etmesi tabii idi ve mesele münaziünfih olmak itibarile Devlet Şûrası halinde tefsir edilmek gerekti. 24 mayıs 1872 tarihli kanun, Şûraya hakikî kararlar vermek hakkını bahşeylediği zaman ondan bu salâhiyeti refetmedi. Şûra, ananaten, bizzat

reisicumhurun dahil olmaksızın devlet reisinin kararnamelerini tefsire devam etmiştir.

Nazırlarla faal ve tezekkürü idarenin diğer makamı, bizzat ısdar eyledikleri mukarreratın tefsirini yaparlar. Onların kararlarına silsilei meratip prensibine istinaden itiraz olunduğu gibi, bu tarik kapanınca Devlet Şûrası nezdinde itiraz olunabilir.

Bir tasarrufu yapmış olan bir makamın salâhiyeti, yeni bir kanun ile, başka bir makama verildiği takdirde ikinci makama müracaat olunmak gerektir. Bu hal sureti, tabii ve bedihîdir, zira evvelce karar hakkına malik bulunan makamın ilga edilmiş olması imkânı vardır. İşte 1871 tarihinden evvel prefeler tarafından adi köy yollarının tasnifi hakkında itihaz edilmiş olan kararların tefsiri bugün departman komisyonuna aittir. Çünkü 10 ağustos 1871 tarihli kanunun 86 ncı maddesi bu hakkı prefelerden alıp departman meclislerine vermiştir. (Şûra kararı, 20 kânunuevvel 1871 .. ilh) İşte nakabili münakaşa olan noktalar. Fakat davası madun bir İdarî mahkemeye ait olan bir tasarruf veya bir mukavelenamenin mevzuu bahsolması halinin haricinde tefsir için Devlet Şûrasına müracaat olup olunamayacağı yani tasarrufun tefsiri hususunun evvelâ o tasarrufu yapan idare veya mafevkinden sorulup sorulmayacağı meselesi çok ciddî müşkülâta bâis olmuştur. Meselenin amelî ehemmiyeti barizdir, zira bir taraftan tasarrufun faili tarafından tefsir edilmesi daima bitarafane ve tefsiri vazih olmaz. Diğer taraftan Şûraya müracaatten evvel, silsilei meratip esasına müsteniden yapılan müracaat uzun tehhürlere sebebiyet verir.

Devlet Şûrası, evvelâ tefsir talebinde bulunan kimsenin bidayeten tasarruf failine müracaat ederek ondan bir karar istihsal eylemesi halinde bu kararı doğrudan doğruya Şû-

raya havale etmesini kabul etmiştir. (Şûra kararı, 4 nisan 1884.)

Şûra, daha ileri gitmiştir. Bugün, bu kaidenin daha geniş bir surette anlaşılmasını istemektedir. Şûra, İdarî tasarrufun yalnız idari mehakim tarafından tefsir edilebileceğini tasrih etmektedir. O surette ki, ne tasarruf failinin ve ne de mafevkinin bidayeten kararlarını istihsale hacet kalmadan Şûra nezdinde tefsir talebinde bulunulabilir. (Şûra kararı, 15 şubat 1895 .. ilh)

Devlet Şûrasının prefektür meclislerinin kazaî salâhiyetine dahil olan tasarruf veya mukaveleyi tefsir etmek mevzuu bahseldüğü zaman bu meclislerin dahil olmaksızın bu kazaî salâhiyetini istimal eder. (Şûra kararı, 16 temmuz 1915).

Bir İdarî kararı değil de bir mukaveleyi tefsir etmek mevzuu bahseldüğü takdirde salâhiyet ihtilâfı o kadar şiddetli değildir: Mukaveleyi yapmış olan idare memurunun onu otorite tarikile tefsire salâhiyeti yoktur. Çünkü âkit taraf değildir ve mukavele iki iradenin yardımı ile mevcut olur. Binaenaleyh mukavelenin tefsiri bizzarure bu mukavelenameye ait davanın tâbi olduğu mahkmeden talep olunur. (Barthelemy .. ilh)

Tefsiri kararların netayıç ve tesirâtı.

Tefsiri karar, nizam haline dahil unsurlardan biridir. Binaenaleyh esas niza hakkında verilecek karar derecesinde ehemmiyet ve şümulü olamaz. Şu halde ancak davaya dahil olan alâkadarlar için kaziyei mahkeme mahiyetindedir. Bu neticenin hasıl olması için talebin (tarafeyn), (mevzu) ve (dava) gibi Kanunu Medenînin 1351 inci maddesinin

talep etmekte olduğu üç ayniyetin yeni şekilde mevcut olması lâzımdır. (Lafferriere .. ilh)

Tasarrufun sıhhatini tefsirde meselei müste'hire dolayısıyla müracaat.

Bu müracaatla, muayyen kanunî vazifeyi tecavüz iddiasıyla yapılan müracaat arasındaki fark.

Bir adlî mahkemede rüiyet olunan bir dava esnasında tatbiki nizam halli için lâzım olan bir tasarrufun kanunî kıymeti hakkında ihtilâf hasıl olur ise meselei müste'hire vardır demektir. Ve esas meseleye bakan mahkeme, idare tarafından bu tasarruf hakkında bir karar verilinceye kadar davayı tehir mecburiyetindedir. Bundan, müstecir vasfı itibarile, tefsir davasını andıran bir ihtilâf meydana çıkmış olur

— Arkası gelecek sayıda —

Çeviren:
İbrahim Ali Erberk